

Avrupa'da Endüstri İlişkileri ve Döngüsel Ekonomi: Karşılaştırmalı Bulgular

TURN PROJESİ NİHAİ RAPORU

SindNova

Avrupa'da Endüstri İlişkileri ve Döngüsel Ekonomi: Karşılaştırmalı Bulgular

TURN Projesi Nihai Raporu

SindNova tarafından düzenlenmiştir

Proje

SindNova

Tarafından, aşağıdaki kuruluşların desteği ile uygulanmıştır

Avrupa Komisyonu tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir

Co-funded by
the European Union

Aşağıdaki kuruluşlar ortak olarak katılmıştır.

Grafik ve tasarım: Gianluca Innocenzi

Bilim Kurulu ve Ulusal Araştırma Birimi Koordinasyonu

Mariangela Zito, Tania Nardi
SindNova, İtalya

Antonio Ferrer Marquez, Pablo Jos  Moros Garcia
Fundacion 1  de Mayo, İspanya

Daniel Skobla, Richard Filcak
CSPS - Sosyal ve Psikolojik Bilimler Merkezi, Slovakya

Barbora Mih likov , Lucia Pavl kov 
KOZ SR, Slovakya

Elvis Ndreka
Co-PLAN Habitat Geliştirme Enstitüsü, Arnavutluk

Elamjanta Koleci
FSPISH, Arnavutluk

Erencan Marti, Seda Oral
Türk Metal, Türkiye

Pınar  zcan
 z İplik İş, Türkiye

İçindekiler

Yönetici Özeti

Giriş

1. Ulusal Bağlamlara Karşılaştırmalı Bakış
 - 1.1. Mevzuat ve Yasal Çerçeveseler
 - 1.2. Kamu ve Özel Sektör Girişimleri
 - 1.3. Sosyal Diyalog ve İşçi Sendikalarının Katılımı
 - 1.4. Yeşil Dönüşümde Şirketlerin Rolü
 - 1.5. Ülkelerdeki Zorluklar ve Fırsatlar
2. Şirket Vaka Çalışmaları ve Sektörel Uygulamalar
 - 2.1. İtalya
 - 2.2. İspanya
 - 2.3. Slovakya
 - 2.4. Arnavutluk
 - 2.5. Türkiye
3. Geçiş Sürecinde Endüstri İlişkileri
 - 3.1. Sendikaların Karşılaştırmalı Rolü
 - 3.2. Şirket ve Sektör Düzeyinde Sosyal Diyalog
 - 3.3. Çevre Delegeleri ve Toplu Pazarlık
 - 3.4. Ülkeler Arası Zorluklar ve Çözümler
 - 3.5. EWC'lerin Döngüsel Geçişteki Rolü
4. Sonuçlar ve Çıkarılan Dersler

Yönetici Özeti

TURN projesi -"*Metal, Kimya, Tekstil, Enerji ve İnşaat Sektörlerinde, Endüstri İlişkilerinin Döngüsel Ekonomi Doğrultusunda Ele Alınması*"- endüstri ilişkilerin ve sosyal diyalogun döngüsel ekonomiye geçişi nasıl aktif olarak destekleyebileceğini araştıran ESF+ (SOCPL-2022-IND-REL) kapsamında finanse edilen bir Avrupa girişimidir. 2023-2025 yılları arasında yürütülen proje, **İtalya, İspanya, Slovakya, Arnavutluk ve Türkiye'nin** içinde bulunduğu, beş ülkede, sendikalar, araştırma merkezleri ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan ulusötesi bir ortaklığı içermektedir.

TURN'ün temel amacı, **metal, kimya, tekstil, enerji ve inşaatın** yer aldığı beş stratejik sektöre odaklanarak üretim sistemlerinin ekolojik dönüşümünün yönetilmesinde sosyal ortakların rolünü değerlendirmek ve teşvik etmektir. Çünkü, bu sektörler sadece kaynak yoğun sektörler değil, aynı zamanda sürdürülebilir ve rekabetçi bir Avrupa ekonomisine geçişte kritik noktaları da temsil etmektedir.

Hedefler

TURN beş temel hedefe odaklanmıştır:

- Ulusal endüstri ilişkileri sistemlerinin döngüsel ekonomi ilkeleriyle ne ölçüde örtüştüğünü analiz etmek,
- İşçilerin döngüsel ekonomi süreçlerine katılımını sağlayan ya da engelleyen yasal ve kurumsal çerçeveleri değerlendirmek,

- Farklı ÷lkelerden iyi uygulamaları ve karşılaştırmalı bulguları tanımlamak,
- Eğitim, diyalog ve kapasite geliştirme yoluyla sendikaları ve işçi temsilcilerini güçlendirmek,
- AB ve ulusal politika yapıcılar için kanıta dayalı politika önerileri sunmak.

Yöntem

Proje, çok katmanlı ve katılımcı bir araştırma yöntemini benimsemiştir.

- Politika belgeleri ve toplu sözleşmeler üzerine masa başı araştırmalar gerçekleştirilmiş,
- Ulusal düzeyde vaka analizler ve sosyal taraflar, şirket temsilcileri ve EWC'ler ile görüşmeler yapılmış,
- Farkındalık, hazırlık ve ihtiyaçları ölçmeyi amaçlayan anketler düzenlenmiş,
- Arnavutluk ve Türkiye'de, ÷lkeler arası diyalog için iki ulusal Yuvarlak Masa Toplantısı düzenlenmiş,
- Çok dilli bir el kitabı hazırlanmış,
- Sonuçların yaygınlaştırılması için Roma'da nihai bir Avrupa Konferansı düzenlenmiştir.

÷lkeler, farklı politika ve düzenleyici yaklaşımları temsil edecek şekilde seçilmiştir: İtalya ve İspanya döngüsel ekonomi konusunda ileri çerçevelere ve gelişmiş toplu pazarlık modellerine sahipken; Slovakya bu alanda geçiş sürecindedir, Arnavutluk ve Türkiye ise yapısal ve kurumsal zorluklarla karşı karşıyadır. Bu çeşitlilik, sadece AB üye ÷lkeleri için değil, aday ÷lkeler için de geçerli olabilecek iyi örneklerin ve eksikliklerin tespitini sağlamıştır.

TURN'ün bulguları, endüstri ilişkilerinin sosyal açıdan adil bir döngüsel dönüşümü yönlendirmede stratejik bir rol oynayabileceğini ve oynaması gerektiğini açıkça göstermektedir. Ancak bu mümkün olabilmesi için, ilgili aktörlerin bilgi, kurumsal destek ve siyasi tanınırlık ile donatılması gerekir. Bu bağlamda, çok uluslu işletmeler düzeyinde öngörü, danışma ve eşgüdüm sağlayabilecek EWC'lerin potansiyeline özellikle vurgu yapılmıştır.

Proje sadece bilgi ve araçlar üretmekle kalmamış, aynı zamanda sürdürülebilir ve kapsayıcı sanayi dönüşümüne adanmış ulusötesi bir uygulayıcı topluluğun da güçlenmesine katkı sunmuştur.

Ülkeler	İtalya, İspanya, Slovakya, Arnavutluk, Türkiye
Ortaklar	Sendikalar, Araştırma Merkezleri, Sivil Toplum Kuruluşları
Stratejik Sektörler	Mühendislik, Kimya, Tekstil, Enerji, İnşaat
Ana Hedef	Kaynak yoğun sektörlerde döngüsel ekonomiye ekolojik geçişte endüstriyel ilişkilerin rolünün artırılması
Spesifik Hedefler	Endüstri ilişkileri sistemlerinin analizi ve bunların AK ilkeleri ile tutarlılığı Çalışan katılımı için düzenleyici çerçevelerin değerlendirilmesi İyi uygulamaların belirlenmesi ve karşılaştırmalı kıyaslamalar Sendikaların ve çalışan temsilcilerinin güçlendirilmesi Ulusötesi değişimin teşvik edilmesi ve politika yapıcılar için kanıta dayalı öneriler
Metodoloji	Mevzuat ve toplu pazarlık konusunda masa başı araştırması Vaka çalışmaları ve paydaş görüşmeleri (EWC'ler dahil) Farkındalık ve ihtiyaç anketleri Arnavutluk ve Türkiye'de yuvarlak masa toplantıları Çok dilli bulgular kılavuzu ve öneriler Roma'da son Avrupa konferansı
Ulusötesi Yaklaşım	Farklı düzenleyici ortamları temsil etmek üzere seçilen ülkeler: İTA/İSP= yerleşik AK sistemleri SVK = geçiş süreci ARN/TÜR = yapısal zorluklar
Tematik Odaklar	Sosyal diyalogun kapsayıcılığı; sendikaların, işçilerin, çok uluslu şirketlerin ve EWC'lerin döngüsel geçişteki aktif rolü
Beklenen Sonuçlar ve Etkiler	Sosyal ortakların becerilerinin ve meşruiyetinin güçlendirilmesi; sürdürülebilir dönüşüme kendini adanmış ulusötesi bir topluluk oluşturulması

Tablo. 1 Yönetici Özeti Kutusu

Giriş

Döngüsel ekonomiye geçiş, günümüz Avrupa'sının karşı karşıya olduğu en derin dönüşümlerden birini temsil etmektedir. Bu sadece çevresel uyum ya da teknolojik yenilik meselesi değildir. Aksine, toplumların nasıl ürettiği, çalıştığı, tükettiği ve yönettiği konusunda bir paradigma değişikliğini gerektirmektedir- çalışma ilişkilerinin, iş stratejilerinin ve kurumsal meşruiyetin temellerini etkileyen bir paradigma değişikliği.

Döngüsel ekonomi, sanayi devriminden bu yana hakim olan doğrusal, çıkarıma dayalı ekonomik büyüme modelini sorgular. "Al-yap-at" modelinden "azalt-yeniden kullan-yeniden üret" modeline geçmek, tedarik zincirlerinin yeniden yapılandırılmasını, şirket içindeki rollerin yeniden tanımlanmasını ve yeşil dönüşümün yeni eşitsizliklerin kaynağı haline gelmemesinin sağlanmasını gerektirir. Bu karmaşık yeniden düzenlemede, endüstri ilişkileri dönüşümün kenarında değil, tam merkezindedir.

Buna rağmen, döngüsel ekonomi ve çalışma ilişkileri arasındaki ilişki yeterince kuramsallaştırılmamış ve düzenlenmemiştir. Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Döngüsel Ekonomi Eylem Planı da dahil olmak üzere AB politika çerçeveleri "adil geçiş" boyutunu giderek daha fazla vurgulamaktadır. Yine de bu makro hedeflerin şirket düzeyindeki uygulamalara, toplu pazarlık çerçevelerine ve katılımcı mekanizmalara dönüştürülmesi düzensizdir ve bazı durumlarda eksiktir. Çoğu zaman çevresel hedefler, teknokratik bir biçimde, işyerlerinin, işçilerin ve

sendikaların günlük gerçeklerinden kopuk bir Şekilde takip edilmektedir.

Bu kopukluk, özellikle EWC'lerin çevresel dnŖm ele alma konusundaki rolünün daha az geliŖtiđi çok uluslu Ŗirketlerde daha belirgindir. Oysa bu yapılar, stratejik sürdürülebilirlik planlamasını katılımcı ynetiŖim ile buluŖturma potansiyeline sahiptir – TURN Projesi'nin de detaylı biçimde incelediği alanlardan biri budur.

İŖte bu noktada TURN projesi, Akademik bir egzersiz değil, Avrupa'nın yeŖil hedeflerinin nasıl müzakere edildiğini, tartiŖildiđini ve birlikte Ŗekillendirildiđini anlamaya dönük siyasi ve sosyal bir araŖtırma giriŖimi olarak devreye giriyor. TURN sadece döngüsel ekonomiye hazırlık değil, aynı zamanda kurumsal zeka ile de ilgilidir. Sendikalar, iŖi temsilcileri, iŖverenler ve politika aktörlerinin çevresel açıdan sürdürülebilir, sosyal açıdan adil ve ekonomik açıdan dirençli yeni ynetiŖim modellerini nasıl birlikte tasarlayabileceklerini araŖtırmaktadır.

TURN bizi Ŗu soruları yeniden dŖnmeye davet ediyor:

(i) İklim-nötr bir Avrupa'da nasıl bir üretim sistemi istiyoruz? (ii) Haklardan ve istikrardan ödün vermeden döngüselliği desteklemek için ne tür bir alıŖma iliŖkisine ihtiyaç var? (iii) Bu dnŖmn kurallarını kimler belirliyor ve kim katılıyor?

Bu soruların yanıtları sadece düzenlemelerde veya piyasa teŖviklerinde değil, sosyal paydaŖların deđiŖimi öngörme, sektörler arası iŖbirliđine girme ve kurumsal misyonlarını yenileme kapasitelerinde yatmaktadır. Bu

anlamda, döngüsel ekonomi sadece bir hedef değil, müzakere edilen bir yolculuktur ve endüstri ilişkileri bu müzakerelerin gerçekleştiği araçtır.

TURN projesi, döngüsel ekonomiye ilişkin farklı düzenleme gelenekleri, endüstri ilişkileri kültürleri ve politika olgunluk düzeylerine sahip beş ülkeyi kapsamaktadır.

İtalya ve **İspanya**, her ikisi de güçlü sendika geçmişine sahip AB üye ülkeleri olarak, döngüsel ekonomiyi ulusal stratejilerine entegre etme konusunda en ileri ülkeler arasında yer almaktadır. Özellikle İtalya, çevre boyutunu giderek daha fazla içeren sağlam toplu sözleşme mekanizmalarıyla hem makro hem de mikro düzeyde döngüsel uygulamalarda öncü bir konuma gelmiştir. İspanya'nın son yasal düzenlemeleri, işgücü ve çevre önceliklerini uyumlu hale getirme yönündeki ulusal taahhüdünü yansıtmaktadır.

Slovakya, AB'nin Yeşil Anlaşma çerçevesine dahil olmakla birlikte, daha karmaşık bir tablo sergilemektedir. Döngüsel ekonomiyi kurumsallaştırma çabaları, özellikle kamu-özel sektör girişimleri aracılığıyla belirgindir, ancak döngüsel ekonominin toplu sözleşmelere ve sektörel müzakerelere entegrasyonu sınırlı kalmaktadır. Sendikalar bu konuyu henüz keşfetmeye başlamıştır.

Aday ülke olan **Arnavutluk**, yapısal zorluklarla karşı karşıyadır. Döngüsel ekonomi kavramı, politika söyleminde henüz yeni ortaya çıkmakta olup, yasal temelleri parçalı ve operasyonel kılavuzları sınırlıdır. Endüstri ilişkileri sektörler arasında dengesizdir ve ekolojik geçişte sosyal ortakların potansiyel rolü henüz

yeterince gelişmemiştir, ancak yenilik ve katılımın olduğu alanlar da bulunmaktadır.

Türkiye de benzer bir asimetri sergilemektedir. Sanayi kapasitesi önemli ve çevresel kaygılar giderek artarken, işgücü katılımı da dahil olmak üzere döngüsel ekonomiyi destekleyen kültürel ve kurumsal çerçeveler henüz emekleme aşamasındadır. Bu bağlamda, proje sadece araştırma değil, aynı zamanda kapasite geliştirme işlevi de görmektedir.

Bu farklılıklar bir dezavantaj değildir. Aksine, Avrupa'nın sosyo-kurumsal manzarasının zenginliğini yansıtmaktadır. TURN, farklı gidişatları karşılaştırarak, aktarılabilir uygulamaların, sistemik boşlukların ve ortak önceliklerin belirlenmesini sağlayarak, döngüsel ekonominin farklı ekonomik coğrafyalarda sosyal olarak nasıl yönetilebileceğine dair daha derin bir anlayış geliştirilmesini teşvik etmektedir.

1. Ulusal Bağlamlara Karşılaştırmalı Bakış

Döngüsel ekonomi, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik rekabet gücü ve sosyal eşitlik gibi çok boyutlu bir mücadeleyi temsil etmektedir. AB, döngüsel ekonomiyi, Yeşil Mutabakat ve sanayi stratejisinin merkezine yerleştirmiş olsa da bunun uygulanması büyük ölçüde ulusal kapasitelere, kurumsal yapılandırmalara ve kamu ve özel sektör aktörlerinin olgunluk düzeyine bağlıdır. Beş farklı siyasi, ekonomik ve sosyal yapıya sahip ülkeyi bir araya getiren TURN projesi, döngüsel ekonomiye geçişin farklı Avrupa coğrafyaları ve yönetim sistemlerinde nasıl gerçekleştiğini analiz etmek için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Bu ülkeler, çekirdek üye devletlerden (İtalya, İspanya) yeni üye devletlere (Slovakya) ve aday ülkelere (Arnavutluk, Türkiye) kadar AB yapılarına entegrasyon dereceleri farklı aşamalarda olan ülkelerdir. Her ülke, politika geliştirme, düzenleyici uygulama ve döngüsel ekonomi ilkelerine bağlılık açısından farklı düzeylerde bulunmaktadır. İtalya ve İspanya ulusal stratejiler, sektörel planlar ve kurumsallaşmış sosyal diyalog ile desteklenen nispeten gelişmiş döngüsel ekonomi çerçevelerine sahipken, Arnavutluk ve Türkiye genellikle uluslararası işbirliği ve bağışçıların finansmanı ile desteklenen erken bir deneme aşamasındadır. Slovakya, AB hedefleriyle uyumlu ancak uygulama kapasitesini hala güçlendirmekte olan karma bir durumu temsil etmektedir.

Bu bölüm, her bağlamda döngüsel ekonomiye geçişi etkileyen temel sistemik unsurları haritalandırmayı amaçlamaktadır:

- Yürürlükteki yasal ve politik çerçeveler;
- Döngüsel ekonominin gelişimini destekleyen kamu ve özel girişimlerin varlığı;
- Sosyal ortakların ve sendikaların geçiş sürecine katılımı;
- Döngüsel uygulamaların ilerletilmesinde işletmelerin oynadığı rol;
- Her bir ulusal deneyimden kaynaklanan temel zorluklar ve fırsatlar.

TURN projesi, bu karşılaştırmalı yaklaşımı benimseyerek sadece belirli ulusal yörüngeleri vurgulamakla kalmamakta, aynı zamanda ortak boşlukları, ölçeklenebilir çözümleri ve yapısal gerilimleri de belirlemektedir. Bu içgörüler, endüstri ilişkilerini Avrupa ve çevresinde döngüsel ekonominin uygulanmasının önünde bir engel değil, bir itici güç olarak konumlandıran kapsayıcı, etkili ve aktarılabilir stratejiler tasarlamak için gereklidir.

1.1 Mevzuat ve Yasal Çerçeveler

Güçlü ve tutarlı bir yasal çerçeve, döngüsel ekonomiye geçişi yönlendirmek ve hızlandırmak için bir ön koşuldur. TURN ortak ülkeleri arasında, ulusal döngüsel ekonomi politikalarının olgunluğu, kapsamı ve uygulanabilirliği açısından belirgin bir farklılaşma vardır. Bu bölümde İtalya, İspanya, Slovakya, Arnavutluk ve Türkiye'deki

düzenleyici ortamları şekillendiren temel stratejiler, yasalar ve kurumsal itici güçler özetlenmektedir.

İtalya ve İspanya: Gelişmiş Düzenleyici Entegrasyon

İtalya ve İspanya, Avrupa Döngüsel Ekonomi Eylem Planlarına (2015 ve 2020) erkenden uyum sağlayarak döngüsel ekonomi geçişine yönelik sürekli siyasi kararlılık göstermiştir. Her iki ülke de kapsamlı ulusal stratejileri yürürlüğe koymuş ve bunları genellikle sektörel kılavuzlar, mali teşvikler ve bölgesel uyarlamalar eşliğinde bağlayıcı yasal araçlara dönüştürmüştür.

- İtalya, döngüsel ekonomi ilkelerini kanunlaştıran Avrupa'nın ilk yasal çerçevelerinden biri olan 221/2015 sayılı yasayı kabul etmiştir. Bunu, sürdürülebilir kalkınma ve döngüsel ekonominin Ulusal Kurtarma ve Dayanıklılık Planı'na (PNRR) entegrasyonu için Ulusal Strateji izlemiştir. Strateji kapsamında, döngüsel ekonomiye yönelik inovasyon ve yerel uygulamalara önemli miktarda fon ayrılmıştır.
- İspanya, İspanya Döngüsel Ekonomi 2030 Stratejisi ve ilk Eylem Planı (2021-2023) ile Atık ve Kirlenmiş Topraklar Hakkında 7/2022 sayılı Yasayı onaylayarak ürün yaşam döngüsü yönetimi, üretici sorumluluğu ve belediye atık sistemleri ile ilgili yükümlülükler getirmiştir. PERTE CE programı, 1,2 milyar avroluk finansman ile kurumsal kapasiteyi daha da güçlendirmektedir.

Her iki ÷lkede de bölgesel yönetimler, güçlü yerel planlama ve uygulama ile döngüsel ekonomi politikalarının şekillenmesinde aktif rol oynamaktadır.

Slovakya: Politika Uyumı, Sınırlı Operasyonelleştirme

Slovakya, Slovak Döngüsel Ekonomi Yol Haritası (2020) gibi belgelerle AB'nin döngüsel ekonomi hedeflerine uyum konusunda önemli ilerleme kaydetmiştir. Ancak, uygulama düzensiz ve yetersiz finansmanla devam etmekte olup, bakanlıklar, kurumlar ve yerel yönetimler arasında koordinasyon sınırlıdır.

Yasal altyapı mevcut olmakla birlikte, İtalya ve İspanya'da gör÷len stratejik süreklilik ve kurumsal takip eksikliği bulunmaktadır. İzleme mekanizmaları halen geliştirilme aşamasındadır ve özellikle KOBİ'ler ve belediyeler için ulusal hedefler ile pratik sonuçlar arasında uçurum bulunmaktadır.

Arnavutluk ve Türkiye: Gelişmekte Olan, Parçalı Çerçeveseler

Arnavutluk'ta döngüsel ekonomi, geri dönüşüm, kaynağında ayırma ve yaşam döngüsünün uzatılmasını vurgulayan 2020-2035 Ulusal Atık Yönetimi Stratejisi aracılığıyla ulusal politika gündemine girmiştir. Mevzuat yaklaşımı büyük ölçüde reaktif ve bağışçılar tarafından yönlendirilmektedir; döngüsel ekonomi bileşenleri, birleşik bir stratejiyle yönetilmek yerine sektörel politikalara (çevre, enerji, sanayi) dahil edilmiştir.

Türkiye, Sıfır Atık Yönetmeliği (2019) ve Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu (GÜS) uygulaması dahil olmak üzere daha yapılandırılmış politika araçları geliştirmiştir. Temiz üretim, enerji verimliliği ve çevre sertifikasyonu (ISO standartları) çeşitli hükümet kanalları aracılığıyla teşvik edilmektedir. Ancak, bakanlıklar arasındaki parçalanma, tutarsız uygulama ve zayıf yerel uygulama, döngüsel ekonomi ilkelerinin sistematik olarak benimsenmesini engellemektedir.

Özetlemek gerekirse, TURN ülkelerindeki yasal düzenlemeler net bir bölünme göstermektedir:

- İtalya ve İspanya: AB ile uyumlu konsolide yasal çerçeveler, çok düzeyli yönetim ve finansman mekanizmaları.
- Slovakya: İyi ifade edilmiş stratejiler ancak sınırlı operasyonel erişim.
- Arnavutluk ve Türkiye: Büyük ölçüde dış desteğe bağımlı, parçalı kurumsal bağlantılara sahip, yeni oluşmakta olan düzenleyici ortamlar.

Bu çeşitlilik, döngüsel ekonomi mevzuatının sadece yürürlüğe girmesinin değil, aynı zamanda işlevsel hale getirilmesinin, izlenmesinin ve sosyal açıdan kapsayıcı olmasının da önemini vurgulamaktadır.

1.2. Kamu ve Özel Sektör Girişimleri

Resmi mevzuatın ötesinde, döngüsel ekonomi ilkelerinin ilerlemesi, kamu kurumlarının uygulama kapasitesine ve özel sektörün proaktif katılımına büyük ölçüde bağlıdır. Beş TURN ülkesinde, çeşitli programlar,

ortaklıklar ve pilot projeler, döngüsel ekonominin nasıl test edildiğini, yayıldığını ve yerel koşullarına nasıl uyarlandığını, genellikle parçalı ancak umut verici şekillerde göstermektedir.

İtalya ve İspanya: Çok Düzeyli Aktivasyon ve Finansman Sinerjileri

Hem İtalya hem de İspanya'da, döngüsel ekonominin uygulanması merkezi koordinasyon ve bölgesel girişimlerin birleşiminden yararlanmaktadır. Kamu aktörleri, genellikle AB uyum fonları ve NextGenerationEU kaynakları tarafından desteklenen ulusal ve bölgesel yatırım planları başlatmıştır.

- İtalya'da Emilia-Romagna ve Lombardiya gibi bölgesel yönetimler, eko-inovasyon, yeşil satın alma ve döngüsel girişimciliği desteklemek için özel döngüsel ekonomi platformları, inovasyon kümeleri ve kamu-özel sektör ortaklıkları kurmuştur. Belediye konsorsiyumları, Milano ve Bologna gibi şehirlerin öncülüğünde, döngüsel atık yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır.
- İspanya, kaynak verimliliği, eko-tasarım ve malzeme geri kazanımına odaklanan büyük ölçekli endüstriyel projeleri finanse etmek için PERTE CE programından yararlanmıştır. Yerel yönetimler, bölgesel merkezler aracılığıyla araştırma merkezleri ve özel sektör aktörleriyle işbirliği yaparken, endüstri öncülüğündeki girişimler (örneğin tekstil ve kimya sektörlerinde) kamu

teşvikleri ve ulusal kurtarma fonları ile desteklenmektedir.

Her iki ülkede de döngüsel ekonomi sadece devlet tarafından yürütülen bir süreç değildir. İş dünyası dernekleri, üniversiteler ve sendikalar genellikle yerel çözümlerin ve eğitim programlarının ortak yaratıcılarıdır.

Slovakya: Hibe Desteği ve Gelişen Ekosistemler

Slovakya'da döngüsel ekonomi girişimleri genellikle AB tarafından finanse edilen pilot projeler veya Norveç Hibeleri ve Horizon Europe gibi ikili işbirliği programları aracılığıyla başlatılmaktadır. En önemli örnek, işletmeleri, sivil toplumu ve politika yapıcılarını bilgi, araç ve vaka çalışmaları paylaşmak üzere bir araya getiren Circular Slovakia platformudur. Platform, ulusal bir referans noktası işlevi görse de coğrafi ve sektörel erişimi hala sınırlıdır.

Kamu yetkilileri, özellikle inşaat ve belediye hizmetlerinde münferit projeleri desteklemektedir, ancak ölçeklendirme için tutarlı bir plan veya teşvik çerçevesi bulunmamaktadır.

Arnavutluk: Dağınık Uygulamalar, Dışa Bağımlılık

- Arnavutluk'taki döngüsel ekonomi girişimleri proje bazlı ve dış kaynaklıdır ve genellikle GIZ, EBRD veya UNDP'nin desteğiyle uygulanmaktadır. Bunlar arasında şunlar yer almaktadır:
- Seçilmiş belediyelerde atık ayrıştırma ve geri dönüşüm için pilot programlar;

- Yeşil KOBİ'ler ve endüstriyel simbiyoz için teknik yardım;
- Gençleri ve yerel toplulukları hedefleyen döngüsel ekonomi farkındalık kampanyaları.

Artan ilgiye rağmen, bakanlıklar arasında veya merkezi hükümet ile belediyeler arasında sistematik bir koordinasyon bulunmamaktadır. Bu durum kurumsal öğrenmeyi ve pilot girişimlerin sürdürülebilirliğini sınırlamaktadır.

Türkiye: Özel Sektörün Liderliği, Kamu Sektörünün Geç Kalması

Türkiye'de döngüsel ekonomi, özellikle tekstil ve otomotiv sektörlerinde, genellikle kurumsal girişimler tarafından yönlendirilmektedir. Sun Tekstil ve Borusan gibi şirketler, çoğunlukla uluslararası pazar standartlarına uymak için gelişmiş döngüsel ekonomi araçları (izlenebilirlik, eko-etiketler, kaynak izleme) uygulamaktadır.

Kamu tarafında, Sıfır Atık kampanyası görünürlüğü artırmış ancak sanayi politikasıyla derin bir entegrasyon sağlanamamıştır. Yerel yönetimler, geri dönüşüm merkezleri veya akıllı toplama sistemleri gibi döngüsel ekonomi ile ilgili uygulamaları denemektedir ancak sonuçlar tutarsızdır. Bazı üniversiteler ve iş dünyası dernekleri döngüsel ekonomi ile ilgili eğitim ve araştırmaları teşvik etmekte ancak KOBİ'ler veya işgücü piyasası stratejileri üzerinde etkisi sınırlıdır.

Sonuç olarak, TURN ülkelerindeki döngüsel ekonomi ile ilgili girişimler şunu ortaya koymaktadır:

- Ulusal stratejilerin sağlam temellere dayandığı yüksek bölgesel dinamizm (İtalya, İspanya);
- Arnavutluk ve Slovakya'da bağışlara bağımlılık ve sınırlı kurumsal süreklilik;
- Türkiye'de piyasa odaklı ancak koordinasyonsuz bir yaklaşım.

TURN projesi, kurumsal ve bilgi eksikliklerinin giderilmesine katkıda bulunarak, bilgi katalizörü görevi görmüş ve parçalı ekosistemlerde ulusötesi işbirliğini teşvik etmiştir.

1.3. Sosyal Diyalog ve İşçi Sendikalarının Katılımı

Endüstri ilişkileri sistemlerinin döngüsel ekonomiye geçişe katkı kapasitesi, kurumsal güçlerine, temsil güçlerine ve uyum yeteneklerine büyük ölçüde bağlıdır. TURN ülkelerinde, sendikaların döngüsel ekonomiye katılımı, yapılandırılmış, kurumsallaşmış katılımdan sınırlı veya proje bazlı katılım arasında önemli farklılıklar göstermektedir.

İspanya ve İtalya: Kurumsallaşmış ve Gelişen Modeller

İspanya'da çevre ve döngüsel ekonomi ile ilgili konularda sosyal diyalog, ulusal ve sektörel çerçevelere resmi olarak dahil edilmiştir. Sendikalar (CCOO, UGT) danışma organlarında, toplu pazarlıkta ve şirket düzeyinde çevre yönetişiminde aktif rol oynamaktadır. Toplu sözleşmelerde Çevre Delegatesi figürünün yaygın olarak benimsenmesi, sendikaları yeşil dönüşümde aktif aktörler olarak konumlandıran önemli bir yeniliktir.

İtalya'da, döngüsel ekonomi resmi anlaşmalarda daha az kanunlaştırılmış olsa da çevresel kaygılar sektörel Toplu İş Sözleşmeleri ve Konfederasyonlar Arası protokollere giderek daha fazla entegre edilmektedir. Sendikalar (CGIL, CISL, UIL) döngüsel ekonomiyi işçi eğitimi, sürdürülebilir üretim ve işyeri güvenliğini ilerletmek için bir platform olarak giderek daha fazla kullanmaktadır. Sendikaların yerel şubeleri, atık azaltma ve tedarik zinciri şeffaflığı gibi döngüsel ekonomi ile bağlantılı konuların pazarlık edilmesini deneme aşamasındadır.

Slovakya: Yapısal Boşluklar, Gelişen Farkındalık

Slovakya'nın endüstri ilişkileri sistemi, sendika yoğunluğunun düşük ve toplu pazarlık kapsamının sınırlı olması nedeniyle nispeten zayıftır. Sonuç olarak, döngüsel ekonomi resmi düzeydeki diyalogdan büyük ölçüde hariç tutulmaktadır. Bununla birlikte, Circular Slovakia gibi girişimler, sendikaları resmi müzakere yetkisi olmasa da farkındalık kampanyalarına ve paydaş danışmalarına dahil etmeye başlamıştır. Düzenli katılım imkânları büyük ölçüde kullanılamamaktadır.

Arnavutluk ve Türkiye: Parçalı Katılım, Artan İlgi

Arnavutluk'ta sendikal hareket parçalı ve yetersiz kaynaklara sahiptir. Döngüsel ekonomi ile ilgili diyalog gayri resmidir ve büyük ölçüde, sendika-işveren-hükümet arasında çalışmanın çevresel boyutu hakkında tartışmaların başlatılmasına yardımcı

olan TURN gibi bağışçılar tarafından desteklenen projeler tarafından yürütölmektedir. Toplu pazarlıkta çevre maddeleri nadiren yer almaktadır ve sürdürölebilirliğı endüstri ilişkileri içine entegre etmek için kurumsal bir mekanizma bulunmamaktadır.

Türkiye ise karışık bir tablo sunmaktadır. Türk Metal ve Öz İplik-İş gibi büyük sendikalar döngösel ekonomi temalarıyla ilgilenmeye başlasa da bu ilgi genellikle resmi diyalogdan ziyade farkındalık yaratma ve eğitimle sınırlıdır. Çevresel konular, sektörel toplu sözleşmelerde marjinal kalmaya devam etmekte, ancak küresel tedarik zincirlerinde yer alan şirketlerle ortaklıklar yoluyla yenilik potansiyeli bulunmaktadır.

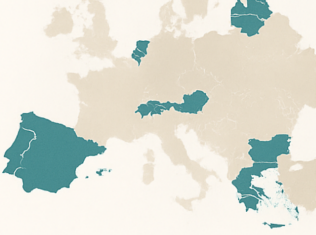
Olgunluk ve yapı farklılıklarına rağmen, birkaç kesişen eğilim ortaya çıkmaktadır:

- Resmi kanalların mevcut olduğı yerlerde sendikalar, özellikle işyeri temsilciliğı ve eğitim görevlileri yoluyla döngösel ekonominin kilit destekçileri olarak hareket edebilirler,
- Çevresel rollerin yasal olarak tanınması (İspanya'da olduğı gibi) sendikaların meşruiyetini ve etkinliğini artırır,
- Endüstri ilişkilerinin daha zayıf olduğı ölkelerde, TURN gibi projeler katılımı hızlandırabilir, ancak katılımın sürdürölebilirliğı yapısal desteğe bağılıdır,
- Tüm ölkelerde, döngösel ekonominin toplu pazarlık sürecine sadece teknik bir konu olarak değil, temel bir işgücü gündemi olarak dahil edilmesi gerekmektedir.

Bu karşılaştırmalı inceleme, yeşil dönüşümün teknolojik değişim kadar sosyal inovasyona da ihtiyaç duyduğu fikrini pekiştirmektedir. İşçilerin ve temsilcilerinin yapılandırılmış katılımı olmadan, döngüsel ekonomi sosyal açıdan körleşebilir veya daha da kötüsü, sosyal açıdan gerilemeye yol açabilir.

TEMEL ÇIKARIMLAR - SOSYAL DİYALOG VE SENDİKALARIN KATILIMI

Sosyal diyalog ülkeler arasında dengesizdir; İtalya ve İspanya en kurumsallaşmış ve aktif modelleri sergilemektedir

Slovakya, yeni ortaya çıkan sektörel ve sektörler arası girişimlerle birlikte bir geçiş aşamasındadır

Arnavutluk ve Türkiye, sendikaların döngüsel ekonomi politika yapımında zayıf temsil gücü ve sınırlı tanınırlığı gibi yapısal sınırlamalarla karşı karşıyadır

Toplu pazarlık uygulamalarına çevresel boyutların entegre edilmesi ihtiyacı giderek artmaktadır

Döngüsel ekonomiye geçişte sosyal tarafların rolünün güçlendirilmesi **için eğitim, meşruiyet ve erken** danışma hayati önem taşımaktadır.

Tablo 2 Temel Çıkarımlar Kutusu

1.4. Yeşil Dönüşümde Şirketlerin Rolü

Özel sektör, döngüsel ekonominin hayata geçirilmesinde, düzenleyici çerçevelerin ve toplumsal beklentilerin iş modellerine, üretim sistemlerine ve tedarik zinciri uygulamalarına dönüştürülmesi konularında merkezi bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, şirketlerin yeşil dönüşüme katılım şekilleri, pazarda maruz kaldıkları düzenleyici baskılara, finansmana erişimlerine ve iç kapasitelerine bağlı olarak TURN ülkelerinde önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

İtalya ve İspanya: Stratejik Entegrasyon ve Organize Inovasyon

İtalya ve İspanya'da, özellikle moda, enerji, kimya ve inşaat sektörlerindeki büyük şirketler, döngüsel ekonomi ilkelerini kurumsal stratejilerine giderek daha fazla dahil etmektedir. Bu çabalar genellikle aşağıdakiler tarafından yönlendirilmektedir:

- AB direktiflerine uyum,
- Yeşil liderler olarak pazar konumlandırması;
- İtibar teşvikleri ve paydaş baskısı.

Inditex, Repsol, Mapei ve Luxottica gibi şirketler, iş büyümesini döngüsel ekonomi inovasyonu ile uyumlu hale getirme potansiyelini göstermektedir. Her iki ülkede de kamu finansmanı, sektörel rehberlik ve sendikaların katılımı, şirketler ve ekosistemleri arasında yapılandırılmış bir diyalogun kurulmasını sağlamaktadır. Ancak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) katılımı sınırlı kalmaktadır. Bazı kümelenmeler ve tedarik

zinciri ortaklıkları döngüsel ekonomi deneyimlerini desteklerken, daha geniş KOBİ segmenti genellikle teknik bilgi, finansal kısıtlamalar ve idari karmaşıklık gibi zorluklarla mücadele etmektedir.

Slovakya: Dış Etkenlere Bağımlılık

Slovakya'da döngüsel ekonomi ile ilgili uygulamalar çoğunlukla AB tarafından finanse edilen inovasyon projelerine katılan veya çok uluslu değer zincirlerine entegre olan şirketlerde görülmektedir. Yerel firmalar nadiren bağımsız olarak döngüsel ekonomi stratejileri başlatmaktadır. Sürdürülebilirliğe genel yaklaşım, döngüsellığe yapılan stratejik yatırımların sınırlı olmasıyla birlikte, reaktif ve uyum temelli olmaya devam etmektedir. Şirketlerin atık yönetimi veya enerji tasarrufunun ötesinde döngüsel ekonomiyi benimsemeleri için çok az teşvik bulunmaktadır.

Ayrıca, sektörler arası koordinasyon zayıftır ve bilgi paylaşımı için platformlar hala gelişme aşamasındadır. Circular Slovakia gibi girişimler, döngüsel ekonomi ilkelerine daha sistematik bir iş dünyası katılımı için bir ilk adımı temsil etmektedir.

Arnavutluk: İzole Uygulamalar, Yapısal Engeller

Arnavutluk'ta özel sektör, döngüsel ekonomiye parçalı bir katılım sergilemektedir. Bazı büyük veya uluslararası bağlantıları olan şirketler, özellikle metal, enerji ve perakende-inşaat sektörlerinde, temel döngüsel uygulamaları (örneğin geri dönüşüm, atık ayrıştırma,

enerji geri kazanımı) benimsemiştir. Ancak bunlar genellikle entegre stratejiler olmaktan ziyade, izole, bağışlarla desteklenen veya itibar amaçlı eylemlerdir.

Çoğu işletme, özellikle de KOBİ'ler, döngüsel ekonomiye dönüşümünü başlatmak için farkındalıktan, araçlardan veya teşviklerden yoksundur. Yapısal engeller arasında kayıt dışılık, krediye sınırlı erişim, vasıflı personel eksikliği ve yetersiz devlet desteği yer almaktadır.

Türkiye: Küresel Pazar Baskısı ve İç Boşluklar

Türkiye'de döngüsel ekonomiye katılım, büyük ölçüde tekstil, otomotiv ve metal gibi kilit sektörlerin küresel entegrasyonu tarafından yönlendirilmektedir. İhracata yönelik firmalar, özellikle AB müşterilerine tedarik sağlayanlar, döngüsel ekonomi ile ilgili sertifikalar, izlenebilirlik sistemleri ve dijital yenilikleri benimsemektedir. Bu değişimler genellikle yüksek standartlı pazarlarda rekabet gücünü korumak amacıyla uyum odaklıdır.

Öncü firmalar sürdürülebilirlik raporlaması ve ürün inovasyonuna yatırım yaparken, daha geniş sanayi tabanı, özellikle KOBİ'ler, önemli bir uygulama açığıyla karşı karşıyadır. Özel girişimler ile ulusal döngüsel ekonomi stratejileri arasında koordinasyon da sınırlıdır ve bu stratejiler parçalı bir yapıya sahiptir.

Tüm TURN ülkeleri genelinde, birkaç kesişen yansıma ortaya çıkmaktadır:

- Döngüsel ekonomide kurumsal liderlik, ihracata açık veya kurumsal ortaklıkları olan büyük firmalarda daha yaygındır.
- KOBİ'ler sistematik olarak yetersiz destek almaktadır ve özel teşviklere, teknik yardıma ve basitleştirilmiş düzenleyici yollara ihtiyaç duymaktadır.
- İş dünyası dernekleri ve sanayi kümelenmelerinin rolü, boşlukları doldurma ve inovasyonu ölçeklendirme konusunda giderek daha önemli hale gelmektedir.
- Şirket uygulamaları ile kamu politikası arasında net bir uyum sağlanmazsa, döngüsel ekonomi sistemik bir dönüşümden ziyade niş veya sembolik bir taahhüt olarak kalma riski bulunmaktadır.

Nihayetinde, yeşil dönüşüm ancak işletmeler döngüsel ekonomi uygulamalarını benimsemekle kalmayıp, kapsayıcı, ölçülebilir ve toplumsal uyumlu bir değişimin ortak üreticileri olduklarında başarılı olacaktır.

1.5. Ülkelerdeki Zorluklar ve Fırsatlar

Döngüsel ekonomiye geçiş, ortak küresel hedefler kadar yerel kısıtlamalarla da şekillenmektedir. TURN ortak ülkelerinin karşılaştırmalı analizi, geçişin hızını, kapsamını ve kapsayıcılığını etkileyen bir dizi yapısal zorluğu ve ortaya çıkan fırsatları ortaya koymaktadır.

İtalya

Zorluklar:

- Döngüsel ekonomi temalarının toplu pazarlığa entegrasyonu eşit değildir.
- KOBİ'ler finansman ve gelişmiş döngüsel ekonomi uygulamalarını benimseme konusunda engellerle karşılaşmaktadır.

Fırsatlar:

- Güçlü kurumsal ve bölgesel yönetim.
- Döngüsel ekonomi inovasyonu konusunda dinamik endüstri kümeleri ve sektörel diyalog.
- Ulusal ve AB stratejileriyle (PNRR) uyumlu kamu finansmanı.

İspanya

Zorluklar:

- Özerk topluluklar arasında döngüsel ekonominin uygulanmasında eşitsizlikler.
- Ulusal mevzuata rağmen belediyelerin geri dönüşüm oranlarının düşük olması.

Fırsatlar:

- Konsolide yasal ve mali çerçeveler.
- Çevresel yönetimde sendikaların kurumsallaşmış rolü.
- Döngüsel ekonomide, özellikle tekstil ve inşaat sektörlerinde iş dünyasının liderliği.

Slovakya

Zorluklar:

- Pilot projeler dışında döngüsel ekonominin görünürlüğünün düşük olması.

- Kurumsal koordinasyon ve sendikaların katılımının zayıf olması.
- Özellikle KOBİ'ler arasında özel sektörün sınırlı inisiyatifi.

Fırsatlar:

- Kapasite geliştirme ve deneyim kazanma için bir kaldıraç olarak AB finansmanı.
- Büyüyen paydaş ağları (örneğin Circular Slovakia platformu).
- Sanayi yenilenme stratejilerinde döngüsel ekonominin ana akım haline getirilme potansiyeli.

Arnavutluk

Zorluklar:

- Parçalı yasal ve kurumsal ortam.
- Yüksek çöp sahası bağımlılığı ve düşük geri dönüşüm altyapısı.
- Döngüsel ekonomi tartışmalarında sosyal ortakların resmi rolünün asgari düzeyde olması.

Fırsatlar:

- İnovasyona giriş noktaları sağlayan bağışçı odaklı pilot projeler.
- Metal, enerji ve inşaat sektörlerinde özel sektörün artan ilgisi.
- Farkındalık ve diyalog için bir katalizör görevi gören TURN Projesi.

Türkiye

Zorluklar:

- Politikaların parçalı olması ve sınırlı uygulama alanı.

- Kamu girişimleri ile kurumsal stratejiler arasında uyum eksikliği.
- Çoğu toplu sözleşme ve sosyal diyalog forumunda döngüsel ekonominin yer almaması.

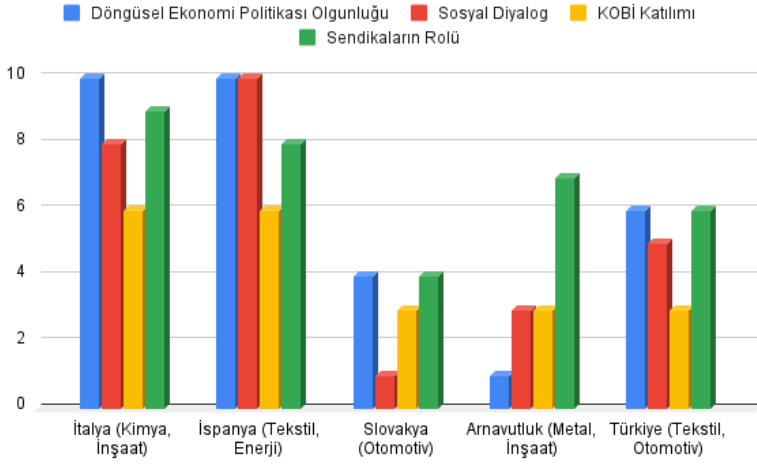
Fırsatlar:

- İhracata yönelik sektörlerde inovasyonu teşvik eden uluslararası pazar baskısı.
- Tekstil ve otomotiv sektörlerinde kurumsal en iyi uygulamalar.
- Sendikaların sürdürülebilirlik ve işçi eğitimine olan ilgisinin artması.

Bu ülkeler arası bakış açısı, bağlamsal engeller farklılık gösterse de ortak temaların ortaya çıktığını göstermektedir:

- Yönetişim ve politika tutarlılığının güçlendirilmesi ihtiyacı,
- Hedefli destek yoluyla KOBİ'lerde döngüsel ekonominin ölçeklendirilmesinin önemi,
- Çevresel dönüşümler konusunda sosyal diyalogu kurumsallaştırma potansiyeli,
- Şirket öncülüğündeki inovasyonu kamu politikası hedefleriyle uyumlu hale getirme fırsatı.

Bu zorlukları farklı ama koordineli bir şekilde tanımak ve bunlara yanıt vermek, verimli olduğu kadar adil, kapsayıcı ve topluma entegre bir döngüsel ekonomi inşa etmek için hayati önem taşımaktadır.

Tablo 3. Ülke Başına Temel Faktörler Kutusu

2. Şirket Vaka Çalışmaları ve Sektörel Uygulamalar

Döngüsel ekonomiye geçiş, kurumsal yapı, ekonomik yapılar, endüstri ilişkileri kültürleri ve sektöre özgü dinamikler tarafından şekillendirilen ulusal gerçekliklere gömülüdür. Bu bölüm, TURN projesine katılan beş ülke olan İtalya, İspanya, Slovakya, Arnavutluk ve Türkiye'nin derinlemesine bir analizini sunarak, döngüsel ekonomi ilkelerinin çeşitli Avrupa ve aday ülkelerde nasıl yorumlandığı, uygulandığı ve müzakere edildiğine dair bağlamsal bir bakış sunmaktadır.

Bu bölümün temelini oluşturan ulusal raporlar, ülke uzmanları ve proje ortakları tarafından masa başı araştırmaları, paydaş görüşmeleri, anketler ve kurumsal vaka çalışmalarına dayanılarak hazırlanmıştır. Her bölümde aşağıdakiler vurgulanmaktadır:

- Döngüsel ekonominin uygulanmasına rehberlik eden düzenleyici ve stratejik çerçeveler,
- Yeşil dönüşümün şekillenmesinde veya buna yanıt vermede sosyal ortakların rolü,
- Kamu ve özel sektör işletmelerinin döngüsel modellerin geliştirilmesine katılımı,
- Başlıca zorluklar ve eksikliklerin yanı sıra umut verici uygulamalar ve çoğaltılabilir yaklaşımlar.

Varlığı ve faaliyetlerinin diğer analiz edilen ülkelere göre çok daha köklü olduğu İtalya ve İspanya'ya özel önem verilmiştir. Bunun nedeni, yapılandırılmış çalışan temsilciliğine sahip çok uluslu şirketlerin yoğunluğu,

güçlü sendika entegrasyonuna sahip olgun endüstri ilişkileri sistemleri ve çalışanların danışılmasına ilişkin 2009/38/EC sayılı Direktifin daha ileri düzeyde uygulanması gibi faktörlerin birleşimidir. Bu bağlamda, EWC'ler, büyük işletmelerde sürdürülebilirlik stratejilerini etkileme ve döngüsel geçişlerin yönetişimine katılma konusunda, halen sınırlı da olsa, potansiyelini göstermiştir. İlgili durumlarda, bu ülkelerdeki vaka çalışmaları, EWC'lerin çevresel karar alma süreçlerine ve ulusötesi diyaloga katılımını vurgulayan tematik kutular içermektedir.

Bu karşılaştırmalı bakış açısı, TURN'ün izole vaka çalışmalarının ötesine geçerek, AB düzeyinde politika yapımına, ulusal stratejilere ve ulusötesi sendika eylemlerine bilgi sağlayabilecek kalıplar, asimetrliler ve kaldıraç noktaları hakkında içgörüler elde etmesini sağlamaktadır. Bu bölümün yapısı, ülke bazında bir formatı (Bölüm 2.1 ila 2.5) izlemekte ve her bir ulusal bağlamda döngüsel ekonomiye geçişin işgücü sistemleri, sosyal diyalog ve sektörel kalkınma yollarıyla nasıl kesiştiğine dair ayrıntılı bir bakış sunmaktadır.

2.1. İtalya

2.1.1. Döngüsel Ekonominin Ulusal Çerçevesi

İtalya, uzun süredir çevresel dönüşüm ve sürdürülebilir sanayi politikasına yönelik stratejik taahhüdünü ortaya koymuştur. Döngüsel ekonomi ilkelerini ulusal mevzuata resmi olarak entegre eden ilk AB üye ülkelerinden biri olan İtalya, kademeli olarak

sağlam bir yasal ve kurumsal çerçeve oluşturmuştur. Bu çerçevenin temel taşı, atık önleme, malzeme yeniden kullanımı ve eko-inovasyon için yasal bir temel getiren 221/2015 sayılı yasadır.

Bu bağlayıcılık, İtalya'nın AB Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'na (2015 ve 2020) uyumuyla daha da güçlendirilmiş ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Stratejisi (2017) ile NextGenerationEU tarafından finanse edilen ve döngüsel ekonomiye ilişkin yatırımlara önemli kaynaklar ayıran Ulusal Kurtarma ve Dayanıklılık Planı (PNRR) ile daha da netleştirilmiştir.

Bölgesel düzeyde, İtalya'nın çeşitli bölgeleri (Emilia-Romagna, Lombardiya, Veneto gibi) kendi döngüsel ekonomi stratejilerini ve atık yönetim planlarını kabul ederek, çevresel hedeflere ulaşmada bölgesel yönetişimin önemini vurgulamıştır. İtalya, temel döngüsel ekonomi göstergelerinde de nispeten iyi performans göstermektedir: AB'nin en yüksek geri dönüşüm oranlarından birine sahiptir ve döngüsel iş modellerini benimseyen şirketlerin sayısı giderek artmaktadır.

2.1.2. Endüstri İlişkileri ve Sosyal Ortakların Rolü

Güçlü sektörel pazarlık ve yapılandırılmış işveren-sendika diyaloguna dayanan İtalyan endüstri ilişkileri sistemi, döngüsel ekonomi ile ilgili temaların toplu sözleşmelere entegrasyonu için verimli bir zemin sağlamaktadır. Sendikalar, özellikle CGIL, CISL ve UIL, müzakere platformlarının bir parçası olarak çevresel sürdürülebilirliği kademeli olarak benimsemiştir.

Yeşil Mutabakat Süreci, sosyal diyalogda tematik bir öncelik haline gelmiştir ve genellikle çevresel eğitim, yeşil üretim süreçlerinde sağlık ve güvenlik ve kurumsal stratejilerde döngüsellğin teşvikine ilişkin maddeler içeren konfederasyonlar arası protokoller ve sektörel anlaşmalarla desteklenmektedir.

Ulusal ve bölgesel düzeydeki girişimler, sendika federasyonlarının, genellikle kamu yetkilileri ve işveren örgütleriyle koordineli olarak, çevre yönetişimi ve danışmasına giderek daha fazla dahil olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Sektörel Odaklanma ve Şirket Katılımı

TURN projesi, İtalya'nın döngüsel ekonomiye yaklaşımını simgeleyen farklı sektörlerde faaliyet gösteren birkaç önemli şirketi inceledi:

- Saviola (ahşap geri dönüşümü), kapalı döngü üretimi ve geri kazanılmış malzeme kullanımındaki yenilikçiliğiyle öne çıkmaktadır.
- Essilor Luxottica (moda/optik) tasarım ve tedarik zinciri yönetimine döngüsel ekonomi ilkelerini dahil etmiştir.
- Mapei (kimya/inşaat) eko-verimli ürün inovasyonuna örnek teşkil etmektedir.
- Michelin, Marelli, Wartsila ve Thales Alenia Space, büyük sanayi oyuncularının döngüsellği yüksek teknoloji üretimi ve mobilite sektörlerine nasıl entegre ettiklerine dair örnekler sunmaktadır.

Bu örnekler, özellikle çevre sertifikaları, malzeme izlenebilirliği ve döngüsel tedarik uygulamalarının mevcut olduğu durumlarda, çok uluslu liderlik ve KOBİ inovasyonunun bir arada var olduğunu vurgulamaktadır.

2.1.4. Temel Bulgular ve Zorluklar

İtalya'nın deneyimleri şunları göstermektedir:

- AB hedefleri ile mevzuat ve politika uyumu oldukça ileri düzeydedir.
- Endüstri ilişkileri, sektörler arasında entegrasyonun hala dengesiz olmasına rağmen, çevre konularında giderek daha fazla harekete geçmektedir.
- KOBİ'ler, sınırlı kaynaklar ve finansmana erişim nedeniyle döngüsel ekonomiyi uygulamak için hala yetersizdir.
- Mesleki eğitim, özellikle döngüsel ekonomi ve dijitalleşme konusunda, yeşil dönüşümde işçi katılımını ve beceri geliştirmeyi sağlamak için bir önceliktir.

İtalya örneği, güçlü kamu-özel sektör-toplum işbirliğine dayalı, çok aktörlü ve bölgesel temelli bir yaklaşımın, sosyal uyumu korurken döngüselliği hızlandırmak için kilit öneme sahip olduğunu göstermektedir.

2.2. İspanya

2.2.1. Döngüsel Ekonominin Ulusal Çerçevesi

İspanya, döngüsel ekonomi için kapsamlı bir politika ve düzenleyici çerçeve tanımlama konusunda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. AB direktifleri ve Avrupa Yeşil Mutabakatını temel alan İspanya, 2020 yılında İspanya Döngüsel 2030 Stratejisi'ni, ardından da 1. Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nı (2021-2023) başlatmıştır. Bu çerçeveler, malzeme kullanımının azaltılması, geri dönüşüm, atık önleme ve sera gazı emisyonları için sayısal hedefler belirlemektedir.

Ülke ayrıca, döngüsel ekonominin uygulanması için yasal bir altyapı oluşturarak, özellikle atık üretiminin azaltılmasına ve geri dönüşüm sistemlerinin iyileştirilmesine odaklanan 7/2022 sayılı Atık ve Kirlenmiş Topraklar Kanunu'nu kabul etmiştir. Buna ek olarak, İspanya'nın Kurtarma Planı'nın stratejik bir bileşeni olan PERTE Döngüsel Ekonomi Programı, tekstil, plastik ve yenilenebilir enerji ekipmanları dahil olmak üzere kilit sektörlerde döngüsel ekonomiye yönelik inovasyonu desteklemek için önemli miktarda kamu fonu (1,2 milyar avronun üzerinde) seferber etmektedir.

İspanya'nın ademi merkeziyetçi idari yapısı, döngüsel ekonominin genellikle bölgesel düzeyde uygulanması anlamına gelmektedir. 2023 itibarıyla, on yedi özerk topluluktan on birinde döngüsel ekonomiye ilişkin özel stratejiler veya yasalar bulunmaktadır. Bu çeşitlilik yerel uyumun sağlanmasına olanak tanırken, bölgeler arasında koordinasyon, tutarlılık ve uygulama açısından eksiklikleri de ortaya çıkarmaktadır.

2.2.2. Endüstri İlişkileri ve Sosyal Ortakların Rolü

İspanya, sendika birimleri ve seçilmiş işçi konseylerinden oluşan ikili temsile dayalı yapılandırılmış bir endüstri ilişkileri sisteminden yararlanmaktadır. Başlıca konfederasyonlar olan CCOO ve UGT, çevre ve dögüsel ekonomi konularında oldukça aktiftir.

Kurumsal düzeyde, sendikalar Ekonomik ve Sosyal Konsey ve çeşitli sektörel ve bölgesel organlar aracılığıyla sosyal diyalog platformlarına katılmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, özellikle büyük şirketlerde ve sektörel anlaşmalarda (örneğin kimya, çimento) tanınan Çevre Delegeleri aracılığıyla toplu pazarlıklara giderek daha fazla dahil edilmektedir.

İspanya İşçi Yasası'nın 64. Maddesi, işçi temsilcilerine çevresel bilgileri alma ve tartışma hakkını resmen vermektedir. Bu yasal hüküm her zaman tam olarak uygulanmasa da sendikaların dögüsel ekonomi geçişlerine katılımı için güçlü bir temel sağlamaktadır.

Sendikal örgütler, özellikle CCOO'nun teknik vakfı ISTAS-F1M aracılığıyla, toplu sözleşmelere çevre maddeleri dahil etmek için eğitim programları, müzakere protokolleri ve araçlar geliştirmiştir. İspanya, resmi şirket yapılarında Çevre Delegatesinin rolünü tanıyan lider ülkelerdendir.

2.2.3. Sektörel Odaklanma ve Şirket Katılımı

İspanya'nın iş dünyası vaka çalışmaları, özellikle çevresel etkisi yüksek sektörlerdeki büyük şirketler

arasında döngüsel ekonomiye güçlü bir bağıllık olduğunu göstermektedir:

- Inditex (tekstil): Döngüsel inovasyon merkezi, tüm tasarımcılar için eko-tasarım zorunluluğu ve 14 ortak Çevre Komisyonu aracılığıyla güçlü sendikal diyalog.
- Navantia (gemi inşa): Sıfır atık stratejisi, kapsam 3 karbon muhasebesi ve sendika katılımlı ortak bir sürdürülebilirlik yönetim yapısına sahip kamu şirketi.
- Holcim (inşaat): CO₂ yakalama ve yeniden kullanma, atıkların birlikte işlenmesi ve döngüsel malzemelerle ilgili AB projelerine katılım konularında öncü.
- Repsol, Seat, Velcro, Siegfried: Her biri, sendikaların farklı düzeylerde katılımıyla döngüsel ekonomi ile ilgili inovasyonu benimsemiştir.

Sektörel örnekler, döngüsel ekonomi çabalarının, tanımlanmış sürdürülebilirlik stratejileri olan ve düzenlemeler, piyasa itibarı veya küresel değer zincirlerinden gelen baskı altında olan büyük şirketlerde en güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. KOBİ'lerin katılımı, idari karmaşıklık ve mali kısıtlamalar nedeniyle genellikle sınırlı kalmaktadır.

2.2.4. Temel Bulgular ve Zorluklar

İspanya, aşağıdakilerle desteklenen olgun ve dinamik bir döngüsel ekonomi çerçevesi sunmaktadır:

- İddialı ulusal mevzuat ve finansman araçları (örn. PERTE CE).
- Özellikle büyük şirketlerde üst düzey sendikal katılım.
- Çevre Delegesi rolü gibi iyi geliştirilmiş çevresel katılım mekanizmaları.

Ancak, bazı zorluklar devam etmektedir:

- Düşük belediye atığı geri dönüşüm oranları (%38,6) ve yüksek çöp sahası bağımlılığı.
- Ulusal ve bölgesel yönetim düzeyleri arasında parçalanma.
- KOBİ'lerde ve sektörler arasında döngüsel ekonomi uygulamalarının eşit olmayan şekilde uygulanması.
- Döngüsel ekonomi hedeflerinin daha güçlü bir şekilde koordinasyonu ve uygulanması ihtiyacı.

İspanya örneği, güçlü kurumsal mekanizmaların ve sendikaların katılımının döngüsel ekonomiye geçişi nasıl destekleyebileceğini, ancak başarının politika, uygulama ve tüm düzeylerdeki katılım arasındaki tutarlılığa bağlı olduğunu da göstermektedir.

EWC'lerin Analiz Edilen Şirketlerdeki Rolünün Özeti

TURN projesi kapsamında, şirket vaka çalışmalarının analizi, ilgili birçok işletmede Avrupa Çalışma Konseylerinin (EWC) varlığını ve işleyişini ortaya koymuştur.

Özellikle İtalya ve İspanya'da, aktif EWC'lerin varlığı, ulusötesi yönetim mekanizmalarının döngüsel ekonomiye geçişi nasıl desteklediğini anlamada önemli

bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki tablo, faaliyette olan bir EWC'ye sahip her şirket için, bu organın çevre politikalarını şekillendirmede ve sendikal katılımı teşvik etmede oynadığı ana rolleri özetlemektedir.

Ülke	Şirket	EWC Statüsü	EWC'nin Rolü
İtalya	Essilor Luxottica	Aktif	EWC, Avrupa'daki tesisler arasında bilgi ve istişare için ulus ötesi bir forum görevi görmektedir. TURN projesi bağlamında, sendika temsilcileri EWC'nin şirketin çevre stratejisini, özellikle de 'Eyes Circularity' programını destekleme potansiyeline dikkat çekmiştir. Döngüsel ekonomi yönetişimine henüz sistematik olarak dahil olmamakla birlikte, rolünün gelişmekte olduğu görölmektedir.
	Michelin	Aktif	EWC, Grubun sürdürülebilirlik yönetişiminin temel bir bileşenidir ve Küresel Çerçeve Anlaşması ile desteklenmektedir. Konseyin ulusal sendikalarla koordine edilen faaliyetleri, çevre politikaları ve döngüsel ekonomi girişimleri hakkında diyalogu kolaylaştırırken, aynı zamanda eğitim ve yapılandırılmış sendika katılımını da teşvik etmektedir.
İspanya	Inditex	Aktif	EWC tamamen işlevseldir ve yerel Çevre Komisyonları ağı tarafından desteklenmektedir. Avrupa sahalarındaki eylemlerin koordine edilmesinde, eko-tasarımın teşvik edilmesinde ve çevresel performansla bağlantılı teşvik programlarının müzakere edilmesinin desteklenmesinde kilit

İspanya			bir rol oynamaktadır.
	Holcim España	Aktif	EWC, işyeri sağlık ve güvenlik komiteleri ile sinerji içinde çevresel izleme ve diyaloga katkıda bulunmaktadır. İspanyol sendika delegeleri, özellikle CO ₂ geri kazanımı ve atıkların yeniden kullanımı projeleri olmak üzere döngüsel çimento üretimindeki en iyi uygulamaların paylaşılması için bir platform olarak değerini vurgulamışlardır.

Tablo 4 EWC'lerin Rolü

2.3. Slovakya

2.3.1. Döngüsel Ekonominin Ulusal Çerçevesi

Slovakya, döngüsel ekonomiye geçiş de dahil olmak üzere Avrupa Birliği'nin çevre hedeflerine kademeli olarak uyum sağlamıştır. Son yıllarda, döngüsel ekonomiyi ulusal stratejilerine entegre etmek için önemli adımlar atmıştır. Slovakya Döngüsel Ekonomi Yol Haritası (2020), AB Yeşil Mutabakatı ve 2020 Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ile uyumlu temel sektörleri, araçları ve hedefleri belirleyerek politika planlaması için bir temel oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, Slovakya'da döngüsel ekonomi ilkelerinin uygulanması, özellikle daha olgun ekonomilerle karşılaştırıldığında, henüz erken ve deneysel bir aşamadır. Ülke, halkın bilinçlendirilmesi, kurumsal koordinasyon ve sektörler arası işbirliği açısından hala zorluklarla karşı karşıyadır. Örneğin, atık

yönetimi politikaları nispeten ileri düzeydedir, ancak döngüsel ekonominin üretim ve tedarik zincirlerine daha geniş ölçüde entegrasyonu henüz yaygınlaşmamıştır.

Circular Slovakia Platformu (bir kamu-özel sektör ortaklığı) gibi bazı girişimler, politika ve uygulama arasındaki uçurumu kapatmaya yardımcı olmakta ve işletmeleri, STK'ları, belediyeleri ve akademik aktörleri bir araya getirerek döngüsel çözümler geliştirmekte ve teşvik etmektedir.

2.3.2. Endüstri İlişkileri ve Sosyal Ortakların Rolü

Slovakya'nın endüstri ilişkileri ortamı, Batı Avrupa ülkelerine kıyasla daha merkezi ve daha az kurumsallaşmış bir sosyal diyaloga sahip olan post-sosyalist mirasından etkilenmiştir. Sendika üyelik oranı son yıllarda düşüş göstermiş olup, toplu pazarlık kapsamı halen mütevazı düzeydedir. Bununla birlikte, Sendikalar Konfederasyonu (KOZ SR) çevre ve sürdürülebilirlik konularıyla giderek daha fazla ilgilenmeye başlamış olsa da döngüsel ekonomiye özgü konular sendika gündemlerinde henüz yeni yeni yer almaktadır.

Toplu sözleşmelerde veya işyeri danışma prosedürlerinde döngüsel ekonominin resmi olarak entegre edildiğine dair çok az örnek bulunmaktadır. Hem işverenler hem de işçi temsilcileri arasında teknik eğitim ve farkındalık eksikliği, yapılandırılmış katılımın potansiyelini sınırlamaktadır. Sosyal tarafların ulusal düzeyde döngüsel ekonomi planlamasına katılımı artmakla birlikte, tutarsızlık devam etmektedir.

Döngüsel ekonomi, halen işgücü veya sosyal bir mesele olmaktan çok, teknik veya çevresel bir mesele olarak ele alınmaktadır.

2.3.3. Sektörel Odaklanma ve Şirket Katılımı

Birkaç Slovak şirketi, çoğunlukla çok uluslu tedarik zincirlerinin veya AB tarafından finanse edilen inovasyon projelerinin etkisiyle, döngüsel ekonomi uygulamalarını keşfetmeye başlamıştır. Kimya ve otomotiv sektörleri, eko-tasarım, malzeme ikamesi ve enerji verimliliği alanlarında bazı erken aşama denemeler yapmaktadır. Ancak, KOBİ'lerin çoğu hala döngüsel ekonomi ilkelerini benimsemek için farkındalık, kapasite veya teşviklerden yoksundur. Kamu finansmanı mevcuttur, ancak genellikle erişimi karmaşık olarak algılanmaktadır. Şirket düzeyinde döngüsel ekonomi ile ilgili bağlayıcı yükümlülüklerin olmaması, uyumun ötesinde hareket etme baskısını azaltmaktadır. İyi uygulama örnekleri münferit kalmakla birlikte, Circular Slovakia gibi platformlar, kamu alımları, inşaat ve ambalajlama dahil olmak üzere bilgi alışverişini ve pilot girişimleri aktif olarak teşvik etmektedir.

2.3.4. Temel Bulgular ve Zorluklar

Slovakya deneyimi, önemli fırsatlar ve yapısal kısıtlamalar içeren, yeni gelişen ve dengesiz bir döngüsel ekonomi manzarası ortaya koymaktadır:

- AB ile politika uyumu mevcuttur, ancak uygulama parçalı ve yavaştır.

- Döngüsel ekonomi konusunda sosyal diyalog, sendikaların düşük kapasitesi, zayıf resmi mekanizmalar ve kurumsal teşviklerin eksikliği nedeniyle sınırlıdır.
- İşletmelerin katılımı, büyük ölçüde dış (özellikle AB düzeyinde) baskıya veya proje bazlı finansmana bağlıdır.
- Özellikle sosyal ortaklar ve yerel yönetimler arasında kapasite geliştirmeye büyük ihtiyaç vardır.

Bu zorluklara rağmen Slovakya örneği, farklı aktörleri harekete geçirmek ve denemeleri desteklemek için koalisyon oluşturma platformlarının (Circular Slovakia gibi) önemini göstermektedir. Yeterli destek ve daha güçlü sosyal ortak katılımıyla Slovakya, döngüsel ekonomi ilkelerini ekonomisine marjinal bir şekilde benimsemekten, bu ilkeleri yapılandırılmış bir şekilde entegre etmeye geçebilir.

Analiz Edilen Şirketlerde, EWC'lerin Rolünün Özeti - U.S. Steel Košice

EWC'nin Rolü

EWC: Aktif (Dolaylı Katılım)

U.S. Steel Košice, çok uluslu U.S. Steel Europe grubunun bir parçası olarak, işleyen bir Avrupa İşçi Konseyi ile bağlantılıdır. Slovak sendika temsilcileri, katılımın her zaman doğrudan olmasa da EWC'nin ulusötesi bilgiye erişimi sağlamada ve kurumsal yeniden yapılandırma ve sürdürülebilirlik konusunda sınır ötesi

diyalogu kolaylaştırmada önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. TURN projesinde, bu EWC'nin varlığı, döngüsel ekonomiye özgü kararlar üzerindeki etkisi sınırlı olsa da çevresel ve örgütsel değişiklikleri öngörmek için stratejik bir kanal olarak görölmüştür.

2.4. Arnavutluk

2.4.1. Döngüsel Ekonominin Ulusal Çerçevesi

Arnavutluk, 2020-2035 Ulusal Atık Yönetimi Stratejisinin kabul edilmesiyle desteklenen atık yönetimine öncelikli olarak odaklanarak döngüsel ekonomiye geçiş sürecini başlatmıştır. Bu strateji, doğrusal bir modelden atık ayrıştırma, ürün yaşam döngüsünün uzatılması ve artan geri dönüşüm oranlarına dayalı bir modele geçmeyi amaçlamaktadır.

Planlamadaki ilerlemeye rağmen, uygulama kırılganlığını korumaktadır. 2022 itibariyle, evsel atıkların sadece %18'i geri dönüştürölürken, %80'inden fazlası çoğu yasadışı veya standartlara uygun olmayan çöp sahalarına gönderilmektedir. Ülke, sınırlı altyapı, zayıf kurumsal kapasite ve çevre kanunlarının yetersiz uygulanması gibi sistemik sorunlarla karşı karşıyadır.

Arnavutluk henüz bir AB üye devleti değildir, ancak politika yönelimi, Batı Balkanlar için AB Yeşil Gündemi ile uyum da dahil olmak üzere AB'ye katılım süreçlerinden güçlü bir şekilde etkilenmektedir. GIZ ve EBRD dahil olmak üzere birçok uluslararası bağışçı, teknik yardım ve finansman programları aracılığıyla döngüsel ekonomi ile ilgili girişimleri desteklemiştir.

2.4.2. Endüstri İlişkileri ve Sosyal Ortakların Rolü

Arnavutluk'un endüstri ilişkileri sistemi, düşük sendika üyelik oranı, sınırlı toplu pazarlık kapsamı ve sosyal diyalogun zayıf kurumsallaşması ile karakterize edilen bir gelişme aşamasındadır. Ancak, sürdürülebilirlik geçişlerinde sosyal ortakların katılımını artırmak için çabalar sürmektedir.

TURN'ün ortağı olan Arnavutluk Sanayi Çalışanları Sendikaları Federasyonu, döngüsel ekonomiyi savunuculuk ve eğitim faaliyetlerine entegre etmeye başlamıştır. İşçiler ve sendika temsilcileri arasında farkındalık henüz gelişme aşamasındadır, ancak kapasite geliştirme oturumları ve paydaş diyalogları bilgi eksikliğinin giderilmesine yardımcı olmaktadır.

Ulusal Çalışma Konseyi (NLC) üçlü danışma organı olarak görev yapmaktadır, ancak henüz çevre sorunlarına yönelik özel bir yaklaşım geliştirmemiştir. Ayrıca, toplu pazarlık sözleşmelerinde çevre maddeleri nadirdir ve döngüsel ekonomi konuları ana akım müzakerelerin dışında kalmaktadır.

2.4.3. Sektörel Odak ve Şirket Katılımı

Arnavutluk raporu, özellikle metal işleme, enerji ve tekstil sektörlerinde döngüsel ekonomi ilkelerini deneyen birkaç şirketi öne çıkarmaktadır. Bunlar arasında şunlar bulunmaktadır:

- Kurum International (metal endüstrisi): hurda metal kullanarak çelik geri dönüşümü ve enerji verimliliği uygulamaları ile ilgilenmektedir.

- Fabrika e Enerjisi: alternatif enerji kaynaklarını teşvik etmekte ve endüstriyel simbiyozu araştırmaktadır.
- Megatek (perakende-inşaat): döngüsel lojistik alanında faaliyet göstermektedir ve seçici atık toplama sistemleri uygulamaktadır.

Ancak, çoğu işletme, özellikle KOBİ'ler, döngüsel ekonomi girişimlerini uygulamak için teknik ve mali kapasiteden yoksundur. Mali teşviklerin, yeşil kamu alımları mekanizmalarının veya düzenleyici baskının olmaması, döngüsel uygulamaların benimsenme oranının düşük olmasına katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca, işletme stratejileri ile işgücü katılımı arasında sınırlı bir bağlantı bulunmaktadır ve bu da hem ekonomik hem de sosyal açıdan adil bir geçişi zorlaştırmaktadır.

2.4.4 Temel Bulgular ve Zorluklar

Arnavutluk, döngüsel ekonomiye geçişin ilk aşamalarında olan bir ülke profiline sahiptir ve aşağıdaki özelliklerle karakterize edilebilir:

- Bağışçı odaklı güçlü destek ve AB hedefleriyle uyum;
- Altyapı, kanun uygulama ve kurumsal kapasite alanlarında önemli eksiklikler;
- Gelişmekte olan ancak zayıf sosyal ortak katılımı;
- Sistemik destek olmaksızın şirket düzeyinde izole uygulamalar.

Bununla birlikte, TURN projesi, sendikalar, işverenler ve politika kurumları dahil olmak üzere paydaşlar

arasında diyalog ve farkındalık oluşturulmasına yardımcı olmuştur. Arnavutluk'un gidişatı, döngüsel ekonomiyi daha geniş kalkınma stratejilerine entegre etme, yönetim mekanizmalarını güçlendirme ve ekolojik geçişte işçilerin sesini duyurma becerisine bağlı olacaktır.

2.5. Türkiye

2.5.1 Döngüsel Ekonominin Ulusal Çerçevesi

Türkiye, sürdürülebilirlik ve döngüsel ekonomi kavramlarını ulusal kalkınma gündemine giderek daha fazla entegre etmektedir. AB Üye Ülkesi olmamasına rağmen Türkiye, AB standartları ve uluslararası sürdürülebilirlik çerçeveleri ile uyumlu çeşitli mevzuat ve politika araçlarını kabul etmiştir.

Temel ulusal politikalar şunlardır:

- Sıfır Atık Yönetmeliği (2019), sektörler genelinde atık azaltma, geri dönüşüm ve sürdürülebilir kaynak kullanımını teşvik eden amiral gemisi bir girişimdir;
- Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu (GÜS) sistemi, üreticileri kullanım ömrü sonu ürün yönetimi konusunda sorumluluk almaya teşvik etmektedir;
- Çeşitli bakanlık kılavuzlarıyla desteklenen enerji verimliliği, temiz üretim ve eko-tasarıma ilişkin ulusal stratejiler;
- Önde gelen Türk sanayi kuruluşları tarafından yaygın olarak benimsenen ISO 14001 ve ISO 14064 gibi çevre standartları.

Döngüsel ekonomi kavramı giderek daha fazla kabul görse de sektörel düzenlemeler arasında parçalı bir yapı sergilemekte ve uygulama mekanizmaları tutarsızdır. Bakanlıklar, belediyeler ve özel sektör arasındaki koordinasyon halen gelişme aşamasındadır ve döngüsel ekonomi genellikle sistemik bir ekonomik modelden ziyade atık yönetimi olarak anlaşılmaktadır.

2.5.2. Endüstri İlişkileri ve Sosyal Ortakların Rolü

Türkiye'nin endüstri ilişkileri sistemi yapısal olarak merkezi olup, sendikalar sektör müzakerelerinde, özellikle metal ve tekstil gibi geleneksel endüstrilerde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, çevre konuları toplu pazarlık gündemlerine sadece marjinal olarak dahil edilmiştir. TURN projesinin ortakları olan Öz İplik-İş (tekstil) ve Türk Metal (metal) döngüsel ekonomi konusunda farkındalığı ve savunuculuğu artırmak için önemli adımlar atmıştır. Bu sendikalar, döngüsel ekonominin insana yakışır iş, iş sağlığı ve güvenliği ve tedarik zincirinin sürdürülebilirliği ile nasıl bağlantılı olabileceğini araştırmaktadır. Ancak, çevre diyalogu kurumsallaşmaktan ziyade büyük ölçüde gönüllülük esasına dayalı ve proje bazlıdır.

İspanya ve İtalya'daki modellerden esinlenerek çevre delegelerinin rollerini geliştirmek ve toplu iş sözleşmelerine çevre maddeleri eklemek için bir fırsat bulunmaktadır. Sosyal ortaklar da eğitim ve dijital dönüşüm çerçeveleri içinde döngüsel ekonomiyi ele almaya başlamaktadır.

2.5.3. Sektörel Odaklanma ve Şirket Katılımı

Türkiye raporu, ülkenin sanayi ekonomisinin iki temel direği olan tekstil ve metal sektörlerindeki iyi uygulamalara odaklanmaktadır:

- Tekstilde, Sun Textile ve diğerleri gibi şirketler eko-etiketleme, izlenebilirlik sistemleri ve yapay zeka destekli kalite kontrol ve dijital kumaş kütüphaneleri gibi dijital araçları uygulamaya koymuştur. Bunlar AB pazarının beklentileri ve uluslararası alıcıların gereksinimleri ile uyumludur.
- Metal sektöründe Supsan, Borusan ve Mercedes-Benz Türkiye gibi şirketler, genellikle küresel değer zinciri yükümlülükleri ve uluslararası sertifikalar tarafından yönlendirilen kaynak verimliliği, emisyon izleme ve döngüsel lojistik önlemleri uygulamaya koymuştur.

Genel olarak, büyük işletmeler ve çok uluslu iştirakler döngüsel ekonomi uygulamalarını benimseme konusunda ileri düzeydedir. KOBİ'ler genellikle finansmana, farkındalığa ve teknik uzmanlığa erişimden yoksundur.

Raporda ayrıca, topluluk temelli girişimler, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) programları ve döngüsel ekonomiyi sosyal içerme ve çalışan memnuniyeti ölçütleriyle entegre etme çabaları da vurgulanmaktadır.

2.5.4. Temel Bulgular ve Zorluklar

Türkiye'nin döngüsel ekonomiye geçişi, net politika taahhütleri olmakla birlikte uygulamada eşitsizliklerin olduğu karma bir modeli yansıtmaktadır:

- Düzenleyici ortam gelişmektedir, ancak kurumsal koordinasyon ve uygulama zayıf kalmaktadır.
- Sosyal ortaklar artan bir ilgi göstermektedir, ancak döngüsel ekonominin toplu pazarlık ve çalışma ilişkilerine sistematik olarak entegre edilmesi gerekmektedir.
- Büyük şirketler küresel döngüsel ekonomi trendlerine uyum sağlamıştır, ancak KOBİ'lerin dahil edilmesi ve tedarik zincirinin tutarlılığı hala sınırlıdır.
- Sendikalar, eğitim, yasal tanınma ve stratejik ortaklıklar ile güçlendirilmeleri halinde döngüsel ekonominin teşvik edilmesinde kilit aktörler haline gelebilirler.

Türkiye örneği, büyük ölçüde piyasa odaklı teşviklere ve dış baskıya bağlı olan bir döngüsel ekonomi gündeminin hem potansiyelini hem de kırılganlığını göstermekte ve döngüsel ekonominin ulusal sosyal diyalog yapılarına dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

EWK'lerin Analiz Edilen Şirketlerdeki Rolünün Özeti – EWK Yapısı Yok

Arnavutluk - EWK Mevcut değil

Arnavutluk bağlamında analiz edilen şirketlerin veya sendika yapılarının hiçbirisi şu anda bir Avrupa Çalışma Konseyi ile bağlantılı değildir. Bu durum, AB merkezli çok

uluslu şirketlerin sınırlı varlığını ve ülkedeki ulusötesi endüstri ilişkileri sürecinin henüz başlangıç aşamasında olduğunu yansıtmaktadır. Arnavutluk AB üyelik sürecinde ilerledikçe, EWC'ler de dahil olmak üzere sınır ötesi sosyal diyalog mekanizmalarının geliştirilmesi, adil ve kapsayıcı döngüsel geçişlerin desteklenmesi açısından giderek daha fazla önem kazanabilir.

Türkiye - EWC Mevcut değil

Büyük ve ihracat odaklı işletmelerin (örn. Mercedes-Benz, Borusan) Türkiye'deki vaka çalışmalarına katılımına rağmen, operasyonel Avrupa Çalışma Konseyleri tespit edilmemiştir. Bu durum, özellikle AB düzeyindeki diyalog yapılarına resmi katılımın bulunmaması nedeniyle, Türkiye'deki endüstri ilişkileri ile AB düzeyindeki diyalog yapıları arasında mevcut kopukluğu ortaya koymaktadır. Türk sendikaları ile Avrupalı muadilleri arasındaki kurumsal köprülerin güçlendirilmesi, döngüsel ekonomi stratejileri ve sürdürülebilirlik yönetişiminde daha derin bir uyumu destekleyebilir.

3. Geçiş Sürecinde Endüstri İlişkileri

Yeşil dönüşüm sadece çevresel veya teknolojik bir dönüşüm değildir — aynı zamanda sosyo-kurumsal bir değişimdir. Endüstri ilişkileri sistemleri, üretim modellerindeki değişikliklerin işçilerin hakları, istihdam güvenliği veya demokratik katılım pahasına gerçekleşmemesini sağlayarak adil dönüşümün itici gücü olarak işlev görebilir.

TURN projesi kapsamında, farklı ekonomik sistemlere ve endüstri ilişkileri çerçevelerine sahip beş ülkenin analizi, sendikaların, işverenlerin ve kurumsal organların döngüsel ekonomi ışığında rollerini nasıl yeniden şekillendirmeye başladığını ortaya koymaktadır. Bu bölüm, dört kritik boyutu inceleyerek bu bulguları özetlemektedir: sendikaların rolleri, sosyal diyalog dinamikleri, ortaya çıkan araçlar ve sınır ötesi mücadeleler.

3.1. Sendikaların Karşılaştırmalı Rolü

Sendikalar yeşil dönüşüm sürecindeki stratejik konumlarının giderek daha fazla farkına varmaktadır, ancak katılım dereceleri önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

- İspanya'da sendikalar, yasal olarak tanınan Çevre Delegeleri, özel eğitim platformları ve sektörel toplu iş sözleşmelerine döngüsel ekonominin dahil edilmesi yoluyla çevreyle ilgili faaliyetlerini kurumsallaştırmıştır.

- İtalya'da sendikalar hem ulusal hem de bölgesel düzeyde aktiftir, ancak döngüsel ekonomi genellikle daha geniş sürdürülebilirlik veya inovasyon gündemleri içinde ele alınmaktadır. Bölgesel anlaşmalar bazen yeşil temaları ele almaktadır, ancak standardizasyon eksikliği bulunmaktadır.
- Slovakya, Arnavutluk ve Türkiye'de sendikalar, genellikle dış kaynaklı projeler (örneğin TURN), farkındalık kampanyaları veya şirketlerin öncülüğündeki girişimlere gayri resmi katılım yoluyla döngüsel ekonomi konularıyla ilgilenmeye yeni başlamaktadır.

Ortak nokta, sendikaların güçlendirildiği ve desteklendiği yerlerde, sendikaların döngüsel ekonomi stratejilerinin sadece gözlemcisi veya uygulayıcısı değil, aynı zamanda ortak yaratıcısı olabileceğidir.

3.2. Şirket ve Sektör Düzeyinde Sosyal Diyalog

Döngüsel ekonomi konusundaki sosyal diyalog, öncelikle sektörel pazarlık gücünün ve kurumsal desteğin olduğu yerlerde şekillenir.

- Şirket düzeyinde diyalog, özellikle İspanya ve İtalya'da, ortak komiteler veya sendika öncülüğünde yapılan denetimlerle döngüsel ekonominin riskleri ve fırsatlarının değerlendirildiği büyük firmalarda ve çok uluslu şirketlerde en gelişmiştir.
- Sektörel diyalog daha az yapılandırılmış olmakla birlikte, özellikle çevresel dönüşümün çalışma

koşullarını ve iş profillerini doğrudan etkilediği tekstil, enerji ve inşaat gibi sektörlerde gelişmektedir.

- Gelişmekte olan ülkelerde (Arnavutluk, Türkiye, Slovakya) diyalog genellikle gayri resmi, bağlayıcı değildir veya müzakere yerine bilgi paylaşımıyla sınırlıdır.

Döngüsel ekonomiyi mevcut sosyal diyalog süreçlerine entegre etmek için resmi çerçevelerin yaygın olarak eksikliği vardır. Bu durum, yeşil dönüşümün şekillenmesinde işçilerin aktif katılımını sınırlamaktadır.

3.3. Çevre Delegeleri ve Toplu Pazarlık

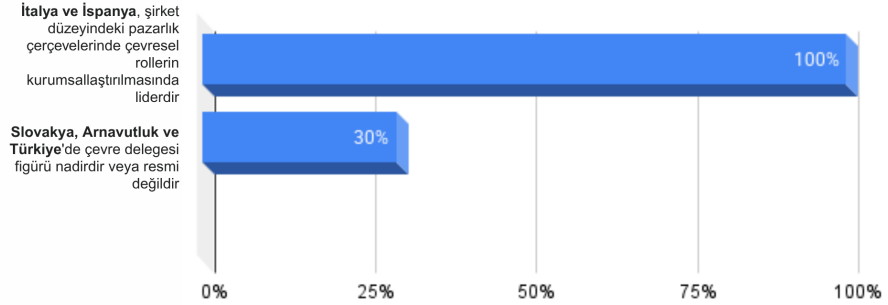
Çevre Delegesi figürü, çevresel sürdürülebilirlik ile endüstriyel demokrasi arasında bağlantı kurulmasında önemli bir yeniliği temsil etmektedir.

- İspanya, Çevre Delegelerinin yasalarla tanındığı ve işyeri yapılarına dahil edildiği, çevre izleme ve ortak karar alma yetkilerine sahip olduğu en gelişmiş örneği sunmaktadır.
- İtalya'da da şirket düzeyinde benzer roller ortaya çıkmaktadır, ancak bu roller birleşik bir yasal tanıma veya Toplu İş Sözleşmelerine tutarlı bir şekilde dahil edilmemiştir.
- TURN projesi bu tür modellerin geliştirilmesine yönelik ilgiyi artırmış olsa da diğer ülkelerde bu tür roller büyük ölçüde mevcut değildir.

Toplu iş sözleşmeleri, sürdürülebilirliğin halihazırda kurumsal bir öncelik olmadığı durumlar dışında, nadiren döngüsel ekonomiye ilişkin özel hükümler içermektedir.

Çoğu durumda, toplu iş sözleşmeleri geleneksel konulara (ücretler, çalışma saatleri, güvenlik) odaklanmakta ve döngüsel ekonomiyi sistematik olarak ele almak için gerekli dil ve araçlardan yoksundur.

Önemli Çıkarımlar - Çevre Delegeleri ve Toplu Pazarlık
Çevre delegelerinin varlığı ülke ve sektöre göre önemli farklılıklar göstermektedir

Çevresel konular toplu sözleşmelere giderek daha fazla dahil edilmektedir ancak bu durum çoğunlukla nitelikle ilgilidir

Çevre delegelerin yasal olarak tanınmasının güçlendirilmesi ve ölçülebilir döngüsel ekonomi hedeflerinin toplu iş sözleşmelerine dahil edilmesi, politika inovasyonu için bir önceliktir

Tablo. 5 Temel Çıkarımlar Kutusu

3.4. Ülkeler Arası Zorluklar ve Çözümler

TURN ortaklığı genelinde dört ortak zorluk ortaya çıkmaktadır:

1. Kapasite eksiklikleri: Sendikalar ve çalışanlar, döngüsel ekonomi ile anlamlı bir şekilde ilgilenmek için genellikle eğitim ve teknik araçlardan yoksundur.
2. Düzenleyici sessizlik: Ulusal yasalar, döngüsel ekonomi ile ilgili sosyal diyalogu zorunlu

kılmamakta ve bunu bireysel aktörlerin takdirine bırakmaktadır.

3. Sektörel asimetrliler: Yeşil diyalog bazı sektörlerde daha ileri düzeydeyken, diğerleri pasif veya dirençli kalmaktadır.
4. Döngüsel ekonomi stratejileri ile işgücü yönetişimi arasındaki kopukluklar: İşverenler genellikle sürdürülebilirliğı ortak sorumluluk konusu olarak değıl, kurumsal sosyal sorumluluk konusu olarak ele almaktadır.

Bu boşlukları gidermek için TURN deneyimi birkaç umut verici yön önermektedir:

- Çalışanlar ve sendika temsilcileri için döngüsel ekonomi temalı eğitimlerin kurumsallaştırılması;
- Döngüsel ekonominin sektörel müzakere çerçevelerine dahil edilmesi;
- Çevre Delegelerinin rolünün resmileştirilmesi;
- Sendikalar ve şirketler arasında ulusötesi bilgi alışverişinin teşvik edilmesi.

3.5. EWC'lerin Döngüsel Geçişteki Rolü

Avrupa endüstrilerinin ekolojik ve döngüsel ekonomiye geçişi, çok uluslu şirketlerin (ÇUŞ) faaliyetlerinin karmaşıklığını yansıtan sınır ötesi koordinasyon, kapsayıcı yönetim ve katılımcı mekanizmaları giderek daha fazla gerektirmektedir. Bu bağlamda, EWC'ler, adil ve kapsayıcı bir döngüsel ekonomiye dönüşümü destekleyen stratejik aktörler olarak benzersiz bir konuma sahiptir.

EWC Yasal Çerçevesi ve Stratejik Uygunluk

2009/38/EC sayılı Direktif ile kurulan EWC'ler, AB/AEA ülkelerinde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerdeki çalışanları temsil eden ulusötesi bilgi ve danışma kurumlarıdır. EWC'ler, kurumsal yeniden yapılandırma, endüstriyel değişim ve giderek artan bir şekilde sürdürülebilirlik gündemleri dahil olmak üzere, sınır ötesi işgücünü etkileyen stratejik öneme sahip konuları ele almak üzere tasarlanmıştır.

TURN projesinde, EWC'lerin EC politikalarının uygulanmasında doğrudan deneyimlerinin eksikliği, EWC'leri kurmuş ve işlevsel hale getirmiş çok uluslu şirketlerin hedefleri ve katılımıyla karşılaştırıldığında göze çarpmakla birlikte, EC yönetimindeki potansiyel rolleri, özellikle İtalya ve İspanya'da yapılan görüşmelerde, paydaşlarla yapılan istişarelerde ve iş örneklerinin incelenmesinde açıkça ortaya çıkmıştır.

Vaka Çalışması Şirketlerinde EWC'lerin Katılımı

TURN'de analiz edilen şirketlerin birçoğu, özellikle kimya, tekstil ve inşaat sektörlerindeki büyük firmalar, işleyen EWC'lere sahiptir. Ancak, döngüsel ekonomi ile ilgili kararlara katılımları önemli ölçüde farklılık göstermektedir. İspanya ve İtalya gibi daha gelişmiş bağlamlarda, EWC'lere sürdürülebilirlikle ilgili yatırımlar, atık yönetimi stratejileri ve döngüsel inovasyon süreçleri konusunda zaman zaman danışılmıştır. Bu durumlarda, EWC'ler ulusötesi bilgi paylaşımını kolaylaştırmış ve yerel iş konseyleri ile erken diyalogu desteklemiştir.

Ancak çoğu durumda:

- EWC'ler, genellikle genel sürdürülebilirlik güncellemeleri yoluyla, döngüsel ekonomi politikaları hakkında çok az bilgilendirilmiştir,
- Çevre veya döngüsel ekonomi konularında yapılandırılmış bir eğitim verilmemiştir,
- Danışma süreçleri derinlemesine, zamanında ve stratejik etki yaratacak nitelikte olmamış, bu da aktif katılım olasılığını sınırlamıştır.

Bu durum, yetersiz kurumsal destek, işçi temsilcilerinin çevre konusunda uzmanlık eksikliği ve sınırlı kurumsal şeffaflık gibi yapısal engellerin, EWC'lerin yeşil dönüşümün aktörleri olarak potansiyelini zayıflatmaya devam ettiğini göstermektedir.

Fırsatlar ve Stratejik İşlevler

Sınırlamalara rağmen, EWC'ler uygun şekilde yetkilendirildikleri takdirde döngüsel ekonomiye geçişte dönüştürücü bir rol oynayabilirler.

Potansiyelleri şunları içerir:

- Döngüsel inovasyonla ilgili yeniden yapılanma için ulusötesi erken uyarı mekanizmaları olarak hareket etmek;
- Çalışanların çevresel yönetim ve sürdürülebilirlik raporlamasına katılımının kolaylaştırılması;

- Döngüsel dönüşüm sırasında ulusal iştirakler arasında sosyal standartların uyumlaştırılmasının desteklenmesi;
- Kurumsal iklim hedeflerinin sosyal koruma mekanizmaları ile uyumunun güçlendirilmesi.

TURN Projesinden Tavsiyeler

Döngüsel ekonomiye geçişte EWC'lerin kapasitesinden tam olarak yararlanmak için TURN projesi şunları önermektedir:

1. Döngüsel ekonomi konularının EWC gündemlerine dahil edilmesi, sürdürülebilirliğin sosyal diyalogun temel unsurlarından biri haline getirilmesi;
2. EWC üyeleri için döngüsel ekonomi, iklim değişikliği ve çevre hakları konusunda hedefli eğitim programları geliştirilmesi;
3. En iyi uygulamaları paylaşmak ve stratejileri koordine etmek için EWC'ler arasında ulusötesi değişim platformları oluşturulması;
4. Bilgi ve etki açığını kapatmak için EWC temsilcileri ile ulusal/yerel sendika yapıları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi;
5. EWC'leri adil geçiş ve sürdürülebilirlik stratejilerine açıkça entegre etmek için AB düzeyindeki politika çerçevelerinin güçlendirilmesi.

TURN projesi, EWC'lerin döngüsel ekonomiye geçişte yeterince kullanılmayan ancak potansiyel olarak dönüştürücü aktörler olduğunu teyit etmektedir.

Stratejik uluslararası konumları, yeterli yetkinlikler, kurumsal destek ve siyasi tanınma ile birleştirildiğinde, Avrupa endüstrilerinde döngüsel geçişin sosyal meşruiyetini, şeffaflığını ve adaletini önemli ölçüde artırabilir.

4. Sonuçlar ve ıkarılan Dersler

TURN projesi, endüstri ilişkileri ve kapsayıcı yönetim yoluyla döngüsel ekonomiye geçişin nasıl şekillendirilebileceğini ve şekillendirilmesi gerektiğini keşfetmek için eşsiz bir fırsat sunmuştur. Beş ulusal deneyimi karşılaştırarak ve çok sayıda sektör ve paydaşı dahil ederek, proje döngüsel ekonominin sadece teknolojik veya düzenleyici bir çaba olmadığını göstermiştir. Döngüsel ekonomi, iş ve üretim ekosisteminin tamamında müzakere, koordinasyon ve ortak sorumluluk gerektiren bir sosyal dönüşümdür. TURN deneyiminden açıkça birkaç ders ortaya çıkmaktadır:

- Endüstri ilişkileri döngüsel ekonomiye geçişin kenarlarında yer almamaktadır: güçlendirildiklerinde ve sürece dahil edildiklerinde, inovasyon, işçi koruma ve ortak değer yaratmanın stratejik itici güçleri haline gelebilirler.
- Tanınan ve kaynak sağlanan sendikalar, farkındalık yaratmadan pazarlığa, izlemeden politika savunuculuğuna kadar döngüsel ekonomi konularında somut ve yapılandırılmış katılımı teşvik edebilirler.
- Şirketler, özellikle büyük ve ihracata yönelik olanlar, giderek daha fazla döngüsel modelleri benimsemektedir. Ancak, sosyal diyalog ve işgücü yönetimi ile açık bir bağlantı kurulmadıkça, bu çabalar dengesiz veya sürdürülemez kalma riski taşımaktadır.

- Kamu ve özel kurumlar, proje mantığının ötesine geçerek, döngüsel ekonomi girişimlerinin ulusal sistemlere, finansman mekanizmalarına ve uzun vadeli endüstriyel stratejilere entegre edilmesini sağlamalıdır.

TURN aynı zamanda adil bir döngüsel geçiş için altyapının mevcut olduğunu, ancak birleştirilmesi ve ölçeklendirilmesi gerektiğini göstermiştir:

- Çevre Delegatesi gibi roller daha ulusal bağlamlarda kurumsallaştırılmalıdır.
- Eğitim ve kapasite geliştirme programları işçiler, sendika temsilcileri ve yerel yetkililer için erişilebilir hale getirilmelidir.
- Toplu pazarlık, çevresel boyutları eklenti olarak değil, istihdam kalitesi, beceriler ve kurumsal değişimle bağlantılı temel konular olarak içerecek şekilde gelişmelidir.

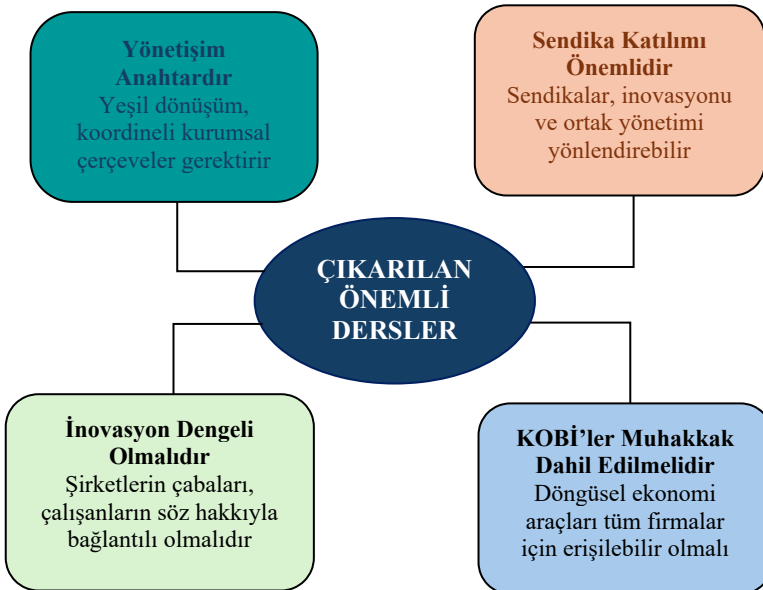
Benzer şekilde, Avrupa Çalışma Konseyleri (EWC) çok uluslu şirketlerin döngüsel ekonomiye geçişinde kilit aktörler olarak tanınmalı ve desteklenmelidir. TURN, sınır ötesi diyalogu kolaylaştırma ve çevresel yeniden yapılanmayı öngörme potansiyeline rağmen, EWC'lerin yeterince kullanılmadığını ve genellikle sürdürülebilirlik planlamasından kopuk olduğunu vurgulamıştır. EWC'lerin görevlerinin güçlendirilmesi, tematik eğitimlerin sağlanması ve döngüsel ekonomi konularının düzenli gündemlerine dahil edilmesi, Avrupa ölçeğinde çevresel hedefler ile sosyal diyalog arasında köprü görevi görme rollerini önemli ölçüde artırabilir.

İtalya'dan Arnavutluk'a, İspanya'dan Türkiye'ye, TURN hem ulusal yolların farklılığını hem de yapısal ihtiyaçların

yakınsamasını ortaya koymuştur: koordinasyon, kapsayıcılık ve süreklilik. Döngüsel ekonomi, ancak demokratik katılım ve ortak sorumluluk ilkelerine dayandığında vaatlerini yerine getirebilir — bu ilkeler, Avrupa sosyal modelinin en iyi özelliklerini tanımlamaktadır.

Avrupa Birliği Yeşil Mutabakat hedefleri ve sürdürülebilir sanayi politikası ile ilerlerken, TURN'ün bulguları zamanında ve kanıta dayalı bir katkı sağlamaktadır. Bu bulgular, çevresel hedefleri sosyal adaletle bağlayan politikalar ve karşılıklı öğrenmeyi ve sistem genelinde inovasyonu mümkün kılan ulusötesi işbirliğini gerektirmektedir.

TURN'ün mirası, ülkeler arasında, sektörler arasında ve en önemlisi ekolojik dönüşüm ile çalışma dünyası arasında kurduğu köprülerde yatmaktadır. Bu köprüler sadece sembolik değildir. Pratik, gerekli ve geçilmeye hazır köprülerdir.

TURN. Metal, kimya, tekstil, enerji ve inşaat sektörlerinde, endüstri ilişkilerinin döngüsel ekonomi doğrultusunda ele alınması

Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları programına dayanan yönergeler doğrultusunda yürütülen bu proje, özellikle işletmelerin Döngüsel Ekonomiye Geçişi konusuna odaklanmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, yeniden kullanım ve sürdürülebilir atık yönetimi kavramları, sosyal diyalogun işlemesi gereken temel ilkeler haline gelmektedir. Bu girişim, yalnızca çevre üzerinde değil, her şeyden önce çalışanlar ve çalışma koşulları üzerinde de etkili olan üretim süreçleri ve örgütsel dönüşümler gibi tüm değişimlerin sözcüsü olmalıdır.